

Ціна 75 центів

НОВІ ДНІ

• NOWI DNI •

УНІВЕРСАЛЬНИЙ ІЛЮСТРОВАННИЙ МІСЯЧНИК

РІК XXIII

КВІТЕНЬ — 1972 — APRIL

Ч. 267

diasporiana.org.ua

НОВІ ДНІ

UNIVERSALNYI ILLUSTROVANYI MISCYCHNYI

Основник, видавець і редактор 1950 - 1969
П. К. Волиняк

Видає видавництво "Нові Дні"

В. В. Павлюк — адміністратор

РЕДАГУЄ КОЛЕГІЯ:

Д. В. Кислиця (головний редактор)

М. Г. Дальний (відповідальний секретар)

І. Д. Пишкало, Р. Рахманний, П. І. Маляр

УМОВИ ПЕРЕДПЛАТИ (на р.к):

Канада і США — 6.50 доларів

Австралія — 4.50 австралійських доларів

Франція — 25 франків

Англія — 1.75 фунта

Всі інші країни Європи, Венесуела — 5.00 дол.

Решта країн Південної Америки — 4.00 дол.

НАШІ ЗАКОРДОННІ ПРЕДСТАВНИЦТВА:

В Англії:

A. Bondarenko, 78 Kensington Park Rd.
London W. 11, England.

В Австралії:

S. Krywolap, Box 1586 M, G.P.O. Adelaide,
S. 5001, Australia.

На Чикаго і околиці:

Mr. D. Sawertailo,
1745 Junior Terr., Des Plaines, Ill. 60016, USA

На Філадельфію і околиці:

Mr. S. Jewsevskiy,
4915 N. Marvine St., Philadelphia, Pa. 19141, USA

АДРЕСА РЕДАКЦІЇ І АДМІНІСТРАЦІЇ:

NOVI DNI

28 Northcliffe Blvd.

TORONTO 4, ONT., CANADA

Second Class Mail Registration Number 1668

На першій сторінці обкладинки — Олексій Григорович Коновал. — Див. стор. 18-та.

У ЦЬОМУ ЧИСЛІ ЧИТАЙТЕ:

Юрій Щербак — Поезії	1
Олена Рябченко — Поезії	1
Мойсей Фішбейн — Поезії	2
Ігор Качуровський — Пісня про білий парус	2
Павло Тичина — На горі. Дико. Далеко	4
В. Гарба — Про kota та людину	7
Вадим Сварог — Слово, стиль, образ	8
Олексій Повстенко — Церква Різдва Христового	11
Роман Рахманний — Зустріч американського вірла з китайським драконом	16
Д. Кислиця — Олексій Г. Коновал	18
Дарія Сіак — 3 нових видань	20
Орися Судчак — Виставка картин Едварда Ігоря та Яреми Козаків	23
Ю. П. — Чи потрібна літера "г"	24
Л. Дражевська — УВАН вшанувала пам'ять Леонтовича	25
В. Чапленко — Походження слова "онук"	26
Вітаутас Бокушіс — У Вільні, городі преславнім	29
Читачі пишуть. Гумор. Цікава всячина	

УВАГА!

УВАГА!

У нашому видавництві вже вийшла праця визначного сучасного українського історика М. Ю. Брайчевського — "Приєднання чи возз'єднання; критичні зауваги з приводу однієї концепції". Ціна книжки разом з пересилкою \$2.00.

Ціна проголошена перед виходом цієї праці, з технічних причин була подана не правдиво. Просимо вибачення за спричинені непорозуміння.

Замовлення приймає адміністрація "Нових днів".

ЧИ МАЄТЕ ВИ ЗАБОРГОВАНІСТЬ В ПЕРЕДПЛАТІ?

Якщо не є певні, подивіться на наліпку-адресу. Там є номер після Вашого прізвища, цей номер означає до якого числа Ви маєте заплачену передплату. Коли Ваш номер є менший від номера на першій сторінці обкладинки журналу, де зазначено місяць і рік, то Ви є в боргу.

Просимо не чекати на пригадки. Це є зайва витрата часу і грошей.

Для полегшення, номер боржників будемо обводити червоним олівцем, як пригадку.

АДМІНІСТРАЦІЯ "НОВИХ ДНІВ"

Редакція не відповідає за зміст платних оголошень.

Статті з поданими іменами авторів не конче відбивають позицію редакції.

ІЗ НОВИХ ПОЕЗІЙ

Юрій ЩЕРБАК

КИЇВСЬКА ОСІНЬ

Листя гине!
Листя гине,
летить останнє листя
з порцелянового неба,
десь далеко
грають "Глорію" Вівальді,
і човни самотні
таємні знаки нашого кохання.
Як хочеться лишити по собі
щось більше,
ніж тремтливє коло...
Проблема вибору:
лишити галас або тишу.
Іржавий галас
або повноцінну тишу.

**

Ірпінь від нас тікає, мов лисиця,
дерева надягали шоломи золоті,
жовтневий вечір дихає живицею,
скупавши листя
в мертвій і живій воді.
О, юрмище майданів привокзальних,
о, сурми електричок дощових...
Невже забудемо в хаосі
днів безжальних,
як грали ми в футбол,
як серед сосон дибала мала Оленка,
як ми раділи акварелям Гавриленка,
як осінь слухали,
припавши до землі...

**

В Печерській лаврі гамір,
багатолюддя,
стоять екскурсійні автобуси.
Дніпро синіє,
мов погляд праведника,
гучномовець на подвір'ї
розтовкмачує щось наукове
про розклад трупів, муміфікацію,
про мікроклімат у печерах.
А там, під землею,
серед електрики
та притишених голосів
безжально чорніє
правдива правниця
Нестора-літописця.

**

Вночі вдарили приморозки,
і трави на Україні побіліли,
і гуси
в маленьких районних містечках
били крильми,
вітаючи сонце багряне.
Кабіни ваговозів
вкрилися інеєм,

і по змерзлій, грудкуватій дорозі
йшов Сковорода
в кирзових чоботах
і брезентовій робі.

**

Десна обміліла.
Час
повільно повзе,
наче баржа з вугіллям.
Порожні човни
чіпляються ланцюгами
за берег,
мов за останню надію
на порятунок
Як не дивно,
але і в ХХ столітті
буває кохання,
від якого зупиняється серце.
Піщані острови
намагалися стримати Десну.
"Вітчизна" ч. 12. 1970.

Олена РЯБЧЕНКО

КВІТКА ДОБИ

Аллі Горській

До столиці веде битий шлях,
Де сміливих мистців лише горстка,
Там зростала в байдужих тернах,
Пишна квітка доби — Алла Горська.

Розкопавши коріння страждань,
Віднайшла в них свою Україну,
Йшла дорогою правди й змагань,
Боронила ідею єдину.

Не любила гладеньких доріг,
Найстрімкіші собі вибирала,
Не зважала, як ворог стеріг,
Не за себе, за інших страждала.

То не ворон в степу голосив,
І не хмара все небо затьмила,
То пронісся країною гнів,
Туга впала на місто безсила.

Сонця промінь упав у ріку,
Свище вітер над Бабиним Яром,
Долю краю ділила гірку:
Впала в руки і Ти яничарам.

Вогонь в серці палав і не гас,
Твердий дух не зломивсь перед катом,
Увірвалось життя передчас,
Не здригнулась рука проклята.

Вічно житимеш в наших серцях,
Щира, мужня і чесна Людина,
І Тобою піднесений стяг,
Ще побачить уся Україна!

Австралія

ТЕПЛИЙ ПОДИХ

Повернення

Де ви, дні мої — добрі й недобрі,
за які полетіли моря?
Тільки сонце танцює над обрієм,
Наче доля танцює моя.

Ти кохана моя. Ти єдина.
Ти любов моя, Сила моя.
Віддощила розлука — і я
Знов з тобою, моя Україно.

Білий етюд

Ти полощеш мої вітрила
Білим леготом
акацієвим;

Білі лебеді
білими крилами
Тихо линуть на білий цвіт.
Білі зливи, як білі килими,
В білім сніві...

Так ти відкрила
Біля мене оцей травневий
Недосяжний весняний світ!

**

...Чи то просто багряні заграви,
чи то тінь від багряних заграв,
чи то сурми недоли заграли,
чи кларнет ув оркестрі заграв, —
чи заграв він про будні прозові —
чи заграв він про ранки прозорі,
про зорі..

**

Що я маю?
Свої 23 роки.
Що я маю?
12 копійок в подертому гаманці.
Що я маю?
Небо шорстке і широке.
Що я маю?
Тепло твого подиху на свій щоці.
Що я маю?
Україну, кохану й сувору.
Що я маю?
"Любить — не любить" — обдерту
квітку в руці.

Що я маю?
Бажання вічно линути вгору.
Що я маю?
Подих теплого дня на щоці.
м. Чернівці

(Дебют у "Вітчизні" ч. 12. 1970).

ПІСНЯ ПРО БІЛИЙ ПАРУС

Качуровський Ігор. ПІСНЯ ПРО БІЛИЙ ПАРУС. Мюнхен, Інститут Літератури ім. Михайла Ореста, 1971. 207 стор. Мистецьке оформлення М. Левицького.

Книга ця складається з чотирьох окремих книг поезії. Автор сам підкреслює, що це не частини, не цикли, не розділи, а такі книги.

Це підсумок авторової творчості за останні п'ятнадцять років, хоча до цієї книги не ввійшли всі авторові вірші.

Перші дві частини книги — "Надвечір'я", "Пісня про білий парус", з яких друга стала й назвою збірки, бо авторові особисто вона найдорожча і найважливіша: це особиста його лірика. Ці обидві книги-частини — оригінальна авторова поезія.

Третя книга — "Мережево лун", це переклади європейських поетів. Тут є і Й. В. Гете, Ю. Словацький, Ю. Тувім, А. Ахматова та ін.

Четверта і остання книга — "Золота галузка", переклади з еспанської мови. Назву "Золота галузка" — від вірша Хуана Рамона Хеменса, еспанця з походження, який більшу частину життя провів поза Іспанією, поет і прозаїк, 1881-1959, лауреат Нобелівської премії (1956 р.).

Тут зустрічаємо Хосе Асунсіона Сільву (1865-1896), колумбійського поета, одного з перших модерністів Латинської Америки; Рубена Дарія

(1867-1916), якого вважають за одного з найбільших поетів Латинської Америки. Жив він переважно в Парижі і Буенос-Айресі, хоч родом нікарагуанець; Амадо Нерво (1870-1919) мексиканський поет-містик; Хосе Марія Габріель і Галян (1870-1905), еспанський поет; Мануель Мачадо (1874-1942), еспанський поет і драматург; Мануеля Гонсалес Прада (1848-1918), перуанський поет; Франціско де Ікаса (1863-1925) — мексиканець; Люїс Палес Матос — народився 1890, представник "чорної" поезії, точно невідомо, порториканець він чи кубінець; Альфонсіна Сторні — найбільша аргентинська поетеса, з походження швайцарка (1892-1938), найталановитіша з трьох латиноамериканських поетес (дві інші — Габріеля Містраль і Хуана де Ібарбуру); Габріеля Містраль (1899-1957), лауреатка нобелівської премії з 1945 року, чилійка; Хуана де Ібарбуру — нар. 1895, уругвайка; Леопольдо Люгонес (1874-1938) — аргентинець, автодидакт, що досягнув високого культурного рівня; Бальдемеро Фернандес Морено (1886-1950) — популярний аргентинський поет; Сусанна Марч — еспанська поетеса, нар. 1918 р.; Хорхе Каррера Андраде — нар. 1902 року, сучасний еквадоріанський поет, дипломат і перекладач з японської мови; Орасіо Армані — аргентинський поет, нар. 1925 р.; Хорхе Люїс Борхес, найвидатніший аргентинський

письменник — поет, прозаїк і есеїст, нар. 1899 р., пише також англійською мовою. Твори його перекладені багатьма світовими мовами.

**
*

Коли піднести очі, повні сліз,
До неба з ясно-синіми зірками,
То зорі розпливаються над нами,
Стікають вниз.

І згадуєш Ван Гога. Вечір, місто,
Глибока сутінь вулиці, вогні.
І зорі розтікаються плямисто
У вишині.

Ні, це не примха, не дивацьв пози,
Не прояв божевілля у мистця —
Йому ввижалась вулиця оця
Крізь сльози.

**
*

В манишці білій, велетень котячий,
Відлюдний і замислений мудрець,
Поважно йде під столиками, наче
Він тут господар, цар, верховний жрець.

Клієнти поетичної каварні
Збираються віддавна ніч-у-ніч,
Знайомі всі, нема чужих облич,
Всі генії, невизнано-бездарні.

Часом заходить дівчина одна,
До нашого ж таки сідає столу,
Як інші, підмальована вона,
Так само курить, каву п'є спроквола...

Та щось є в ній, — як відгук тайних струн,
Якась глибока і смутна відміна.
...Відлюдний кіт, похнюпа і дряпун,
До неї сам приходять на коліна.

(“Надвечір'я”)

**
*

Граблями гострими антен телевізійних
Безмовні настобурчились доми.
Це передмістя спить. І в небесах спокійних
Нечутно розпливаються дими.

А я цілий світ хотів би прокричати —
Хай по антенах громом прогрімить! —
Щоб чули фабрики, і ранчо, і палати,
Як я люблю, люблю тебе в цю мить!

**
*

Я душу все життя тримав наостіж —
Заходь, хто хоче, і що хоч бери.
І гості розтягали все. Та гості ж
Мені свої приносили дари.

Своє, чуже — тепер не розпізнати.
Чуже, своє — нічого не знайти.
Та в глиб душі, до тайної кімнати,
Лише сьогодні — перша — входи ти.

(“Пісня про білий парус”)

Сусанна МАРЧ

ПОРІГ

Пречиста синь. Я ще не народилась.
Мене повітря пестить — я з повітря —
І знає море. Сонце, парус, піна
На красвиді контур мій малюють.

Крізь мене світло йде. Я невідома
Собі самій. Я — подих надвечірній.
В спокої стать. Душа моя дримає,
Не маю голосу, і Бог — далеко.

Незайманно пливу під небесами
На крилах вітрових, неначе ангел.
Маленький пломінь, спалах іскри. Серце
Ще не існує, але вже палає.

(“Золота галузка”)

Хорхе Каррера АНДРАДЕ

ДОСКОНАЛЕ ЖИТТЯ

Несмілий брате-крілику! Мій вчителю й філософе!
Життя твоє для мене — як лекція мовчання.
Коли ти в самоті свої знаходиш скарби,
Пощо тобі тоді одвічний рух світів?

Маленький мій шукачу, що прагнеш тільки
мудрости,
Листаєш ти, мов книгу, капусту скромну й гарну
І дивишся на небо, де маневрує ластівка,
Мов Симеон святий — із темної печери.

Проси у Бога доброго небесної левади,
На тій леваді райській — капуста кришталева,
І джерело солодке для мордочки тендітної,
І понад головою літають голуби.

Сам дух твого життя — це досконала святість.
І на своїй мотузці тебе святий Франціско
Колись до себе візьме. І вухами твоїми
На небі будуть бавитись дітей маленькі душі.

Хорхе Люїс БОРХЕС

ТАЄМНИЦІ

Я, що тепер мої пісні співаю,
Назавтра буду тасмничий, мрець.
Містичної пустелі пожилець,
Де ні раніш, ні потім не буває.

Так запевняє містика. Проте
Не треба передбачень. Не вважаю
Себе ні пекла гідним я, ні раю,
А наша путь мінлива, як Протей.

І чи то буде лабіринт блукань,
Чи біле сяйво без кінця і краю,
Коли нарешті уділ мій пізнаю,
І досвід мій перейде смерти грань?

...У забутті б криштальним потонути,
Не стати “тим, що був”, а вічно бути.

НА ГОРІ.

ДИКО.

ДАЛЕКО

Два десятиріччя — від 1920 до 1940 року — працював Павло Тичина над поемою-симфонією "Сковорода", уривок з якої друкуємо в журналі.

Дія симфонії відбувається 1768 року, в дні найбільшого злету, а потім розгрому гайдамацького повстання. очолюваного Іваном Гонтою та Максимом Залізником. Великий український філософ і поет Григорій Сковорода не був серед гайдамаків, але душею тягнеться до них, думає, як і вони, про долю народу, про майбутнє свого краю.

У поемі діють гайдамаки й кріпаки, бунтар-грузин Аміран, якого за непокірність прикували до ланцюга; повстанець Цундра і його сестра Огенія, кохана Сковороди Марія, з якої філософ мріяв виховати "першу вчену жінку" України. Тут же — й панство в особі масона Мосціцького, сдурилих від неробства Дибулів, німця Фигеля, "малеросійського дворянина" Кизячкова (колишнього пана Кизячка) та інші. Бачимо в поемі як історичних осіб — Сковороду, Радіщева, Гете, так і мітологічних — бога Саваофа, чорта, Чорнобога тощо, вони з'являються у видіннях — так названо окремі глави симфонії, і серед них оця — "На горі. Дико. Далеко".

Григорій Сковорода намагається схватися від всесвітніх збурень за стінами монастиря. Але марно. На очах у нього гинуть повстанці, деспотизм закріпачує народ — і співець не може бути байдужий. Він іде до гайдамаків, до Києва, де повстанці ведуть останні бої з царськими військами.

У розділі "На горі..." показано поета в найбільшій розпуці після придушення Коліївщини царатом. Сковороді на якусь мить здається, що боротися нема за що. Чорнобог — породження власних сумнівів філософа — показує йому майбутнє, задля якого поет бореться. Це майбутнє — страшне. Сковорода в розпачі спалює свою книгу.

Та поема цим не закінчується. Поет іде до гайдамаків. Побачивши силу народу, філософ виголошує:

На горах, в далекім краю,
я бачу країну свою —
там вітер нам бурю несе!
Хай жертви, і кпини, і сміх —
зійти б до верхів'їв отих —
туди хай нас буря несе.
Будь славна, природо, за все!

Симфонія "Сковорода" виходить цього року окремим виданням у видавництві "Радянський письменник".

Станіслав Тельнюк

З ПОЕМИ-СИМФОНІЇ "СКОВОРОДА"

Сковорода, якого переслідує вітер, а з вітром ще щось невидиме. Дерево самотнє, з переламаною рукою, з горбатим плечем. Листя його у вихорі. А в листі оплески, вереск, рик — мов огненний бурян схопивсь в природі! Як скоро бурян той розкрутиться назад — все раптом зникає. Лиш інколи — хитрі дзвіночки... І немовби говорять

Сковорода

Хоч тут я відпочину. Де іти?
і як од мук схватись? — Високості.
Передо мною глибина глибин
і світ, як Арістотелева мудрість.
О світ, о сон! Праворуч Індія,
а там Європа. ми ж — на переметі.
Душа моя прикована, душа
на переметі в дальшій високості.
Спокою прагну чи мовчу — Вольтер
з Європи сміхом не дає покою!
А сам сміятися почнеш — луни
в цій проклятій пустелі не почувеш!
Оглухли всі, як і я сам оглух,
сміятись розучились. Прометей —
козацький дух — скрутили на цацьках,
і в самий бунт укинули бароко —
козацьку старшину. Кругом така
солодка муть, таке кругом розтління,
а просвіщенства вік... Дворянський дух
над всім: обліг і став у піраміди.
Але ж і ми із міді! Хай удав
гримить короною, росте і лізе, —
але ж і ми з заліза! Стороно!
Не вправна обійтись з собою? — Бою!
Ой, стороно ж моя, мій Всесвіту —
мій Всесвіту, мій туготурий болю!
За ту любов, за ту любов! За ту
голоту — тут — і скрізь — до бою — "ту" —
...Чого ж я, дурень, ще борюсь: то Дух
возвишу, то Матерію! Я ж знаю
і чую: *Materia aeterna est!** —
Кажу — і спотикаюся об Вічність.

* Лат. — Матерія — вічна.

Голос
Сковорода!

Сковорода
Ти хто?

Голос
Не познаєш?

Сковорода
Та хто ж ти є? Нікого я не бачу.

Голос
Невже не познаєш? Сковорода!
Ти ж все життя борюся з Чорнобогом —
от я й прийшов.

Сковорода
Ага, ти знов мене
завзявся мучить? Ну, підходь. Створіння
увяи хворобливої, ти — тінь
моїх думок — не більше, все ж я бачу
тебе насправді. Ось...

Чорнобог
Ти мучишся,
ти борешся. А з чим — скажи, — для чого?
Ну ось твоя хоч Україна. Сам
ти бачиш: кров — дурна. Впаде голода
й ніколи більш не встане. Ти б пішов
і поклонився шляхті. Катерині
цариці, ще й любовникам її
легенько ж так побринькав у бандуру...
Чому — не хочеш? Ну, надінь клобук,
і зразу — чуєш? — зразу... патріархом
тебе поставлять.

Сковорода
(заміряється костуром)
Згинь, собако, згинь!
Не муч мене!..

На скелях насторожуються нечисті.

Чорнобог
Та я до тебе дружньо,
З тобою скрізь, тебе люблю! Клянусь,
клянусь, коли мені не віриш... Будьмо
з тобою в згоді! Ше раз гетьманат
змайструємо. Прикриєм пишним блиском
"світлейший" зад імперії.

Сковорода
Сміюсь,
о як сміюсь я над тобою! Бою
й не жди. Не дам: на тебе я плюю,
мерзеннику!

Чорнобог
Ага, тоді я тихо
в'їдатись буду. От. Скажи. Ти чув
що-небудь про Марію?

Нечисть
Ну?

Чорнобог
"Познай себе самого"?
Ой, дурню ж, ду'... Ти ж просто сам біжиш
у нашу сіть. Познай себе самого.
Та кращого пророка не знайти
дворянству!

Сковорода
Лож! Неправда!

Чорнобог
Бач, грішити,
а потім познавать себе — чи так?
Загарбать все, а Демоса в лещата.
Бо: — Гнофті се афтон*. Так от, Сократе
селянський, от коли мені піймався!
Признайся: адже я тебе зборов?

* Грецькою мовою "Пізнай самого себе" —
улюблений девіз Сократа і Сковороди.

Сковорода

Марію?

Чорнобог

Та ти ж кохав її? — Село,
Поміщицькі покої, й та крепачка,
що ти за неї заступився...

Сковорода

Стій,

Чогось так голова шумить і серце
на прив'язі, як океан

(кінокартина)

Давно,

о, як давно все це було. Крепачка,
що я за неї заступився. Де?
В яких краях мені її шукати,
в яких віках? Коли сказав — найди,
найди мені її, мою вишневу!

Чорнобог

Так от. Дивись. Торговий проростень.
Дворянство — цей новий господар. Розкіш;
дітей, жінок міняють на собак, —
і що для них ота твоя Марія?

*На скелях пухне сміх. То нечисто,
хватаючись за животи, безмовно
корчиться і опадає.*

Так от. Дивись. Квітують на крові
князівські лятифундії. Пшениця —
по саму шию! А куди збувають?
Ім Море Чорнеє аж сниться, море,
що хлібний шлях відкрило б у світі
через Україну, — що їм та Марія?
Шукати? Колісниця по кістках
дурного Демоса прохрусла — й тихо
так стало скрізь. Шукай тепер свою
вишневу.

*На скелях пухне сміх.
Нечисть, хватаючись за животи
безмовно корчиться і опадає.*

Сковорода

Годі! Не блягузкай! Демос
не раз ще встане. Грізно прогримить
і заговорить.

Чорнобог

Що, — Богдан Хмельницький?
Ой, дурню ж, дур'...

Сковорода

Доволі! Онімій!

Що кров дурна — я сам це знаю. Хочу ж.
щоб кров була розумна. Проорем
і виорем всю ниву! І підвищим
духовну дисципліну, підемо
верхівлями...

Нечисть

Зборов! Зборов! "Ми проорем всю ниву".
Балаганину? Кхик? Неначе стовп
я стану на горі. Ой, покрутімось
і попосміємось! Кхик?

Сковорода

Ти справжній Чорт
і перебріхувать ласкавий. Горі
тому, хто усумниться в правоті
залізних самозаперечень. Розум!
І розум скаже нам: якій добі
яка потрібна форма. — Тиранія
чи воля всім. Піду верхівлями...
Бувай здоров!

Чорнобог

Хіба? Ну а Марія?

Сковорода

Марію я піду шукати сам.
І буду скрізь її обороняти.
Маріє-сестро, чистая моя,
явись хоча на мить, осяй зорею
мене самотнього!

Сатана

Сковорода!

*Появляється Марія.
Танці, вереск, рик — мов огненний
буран схопивсь в природі.
Тихо. Тьма.*

Марія

Шукав мене? — Прийшла. Не подивуєш,
що я в такому лахмітті? Цілий день
на фабриці, а вдома сестри, голод,
а вдома смерть. Я принесла тобі
твої писання. Їх найшла в подвір'ї
на панськiм смітнику...

Сковорода

Утопія!

Моя утопія "Нова людина"!
О стид, о страм!

Сатана

(регоче)

на панськiм смітнику.

Марія

Шукав мене? — Прийшла. Але я мушу
вже йти. На правім березі Дніпра
ножами дзвонять гайдамаки. Отже —
туди! Хай будуть прокляті пани,
що ти до них так соколово! Слово
твоє хіба вони беруть? Чи ртуть
твоєї мудрости? — Не те! Мужичька
потрібна. Смерть.

Сатана

(регоче)

Це! Це! Чи вона збожеволіла?
Слизь-гризь — костогризь...
..на панськiм смітнику...

Марія

Запам'ятай же: смерть!

(зникає)

(Продовження на стор. 15-ій)

ПРО КОТА ТА ЛЮДИНУ

(Байка для дорослих)

У моїх добрих приятелів з Міннесоти доживас на почесній пенсії великий, головатий, умудрений довгим пригодницьким віком, старий-старий кіт.

Примітивні й жорстокі собаки у легковажному спортовому запалі торік обідрали йому чверть усієї площі його котячого хутра. Зараз він уже зовсім пасивний, навіть у вимушеній самообороні. Його кругле, як млинове коло, обличчя відсвічує життєвий досвід та спокійну епічну сократівську мудрість. Він уміє по модуляціях людського голосу розпізнавати настрої, вимоги та примхи своїх патронів.

З самого початку нашого знайомства я перейнявся до нього теплим почуттям, дуже схожим до почуття побратимства серед військових ветеранів... Я не знаходив у собі мужности відкидати його ногою, як це роблять інші, коли він намагається ввійти за ногами до хати знадвору.

Його господині змайстрували для нього на веранді з картонної коробки невигадливої архітектури хатку. В ній кіт коротає більшість нудних днів свого спокійного смеркання. Територіально життя його замкнулося у невеличкому периметрі між згаданою картонною будкою на веранді, "бейсментом", куди він входить через розбиту шибку, виконуючи рутинний денний обхід своїх кордонів, і кухню, де в куточку для нього є завжди щось поїсти, а в коробочці з-під "катедж-чізу" — молоко для припивання. Апетит він має поміркований і невибагливий, бо смак теплої миші забув уже давно.

Зараз уже ніхто з людей, що попридумували для себе й своїх тваринок безліч зайвих приписів та обов'язків, нічого від старого kota не вимагає. Він льояльно дотримується важливої співіснувальної умови щодо котячої охайности — і це рятує його від трагічного кінця.

Є за ним ще одна рідкісна дивовижа: у свій час люди не дали йому імени. Так безіменним і проходив він свій довгий котячий вік. Часом у патетичні моменти господині кличуть його — "Котел!"... та ще іноді позаочі кажуть про нього з легеньким людським лукавством — "вони"... "Щось вони ще не заходили сьогодні до кухні"...

Ніхто вже зараз не пестить старого. Часом, згадавши, що десь давно, замолоду ще його пестили, і мудрим котячим інстинктом вгадуючи в мені свого друга, він перевертається переді мною горілиць і чекає на мою скупку ласку. Тоді я погладжую його черевце легенько ногою, бо руками, признаюся, бриджуся (і тут людське лицемірство!...).

Я знаю, що коли б цей димчасто-попелястий, такий древній, такий мудрий кіт, зміг викласти свої думки та філософію моєю мовою, то я був

би вражений тотожністю наших думок та зворушливим взаєморозумінням...

От зараз він напевно думає: "Одцвіли вже давно хризантеми в саду... Відгомоніли неспокійні пристрасті, і борня за краще місце під сонцем, і маленькі ласощеві втіхи, і терпка напруженість звитяжних березневих двобоїв... Залишилася зараз єдина радість і неоспорюване благо — оця маленька, затишна, надзвичайно приємна, власна картонова будка, що над головою..."

Нараз і я збагнув, що отой власний куточок, недоторканий барліжок, маленький простір екстериторіальної приватности, ота картонова будка і є єдине і останнє приступне, постійно відчутне благо всіх істот-емеритів: і котів, і їжаків, і дідів... Отака якась нехитра будка-халупка, в якій тобі знайомі всі кути й куточки, всі перехрестя хатніх доріжок, кожна скрипуча дошка підлоги, кожна книжечка на полиці, м'які лахи твого заспокоїливого лігва стають нарешті найвідчутнішим благом, останнім відлунням твоєї незалежности, мало не символом твоєї особистої незнищимости... А ще як у ту будку хтось ненароком занесе крихітку людської уваги чи ласки, що падають зі століз пересичених цими дарами щасливих родин, а ще бодай оте погладжування ногою по черевцю старого kota — тоді душевний стан людини межує зі щасливим...

І мені згадалося... Жив був серед нас чоловік на ім'я Ісаак Базяк. Замолоду, на самому початку цього неспокійного століття, коли все українське довкілля спало непробудним сном, він поринув увесь у революційну роботу. З нею прийшли хисткість та непевність особистого життя, так що не мав він часу і змоги побудувати собі родину. Був він з тої славної плеяди українських діячів, що й С. Петлюра, І. Мазепа та ін. З 1917 р. був членом Української Центральної Ради в Києві. Працював віддано, як знав та як умів для добра Батьківщини. Разом з товаришами по соц.-рев. партії ділив наслідки їх успіхів і помилок та наживав собі, як у нас прийнято, ворогів-недругів. На еміграції стояв близько С. Петлюри у Парижі. Після Другої світової війни в Німеччині (в Авігсбурзі) зійшовся в поглядах і праці з пок. Ісааком Мазепою. На початку п'ятдесятих років переїхав до США. У Нью-Йорку, де він замешкав, сталася йому біда: був дуже покалічений в "автоексиденті", в наслідок чого й став повним інвалідом. Останніх декілька років перед смертю не жив, а тяжко мучився фізично і морально. А тут іще один адвокат-українець, що відсуджував для нього відшкодування після аварії, за гаслом "свій до свого", тяжко його скривдив (на що покійний з обуренням скаржився у листах до мене).

Так і помер І. Базяк у тяжких злиднях серед бруду та лахміття на четвертому поверсі нью-йоркських нетрів, де крізь брудні шибви вікна денне світло видавалося якоюсь каламуттю. Помер забутий Богом і людьми у страшній душевній самотності й забутті. Такий був сумний кінець ще одної небуденної української людини...

А роки біжать, і байдуже життя пливе, бурхливить далі. Люди будують родини, зростають у достатках. Ходять до церков. Збирають гроші

на благодійні цілі. Парафіяльні сестрицтва влаштовують обіди та діяльно клопочуться прикрасами храмів...

А десь у картонних будках самотні коти-емерити й зараз, Бог один знає як, доживають-домучують решту свого віку... Не забуваймо про них!..

Таке передавав старий безіменний кіт недослідженими ще хвилями телепатичної комунікації своєму новому приятелеві-людині спокійного смеркання...

Вадим СВАРОГ

СЛОВО, СТИЛЬ, ОБРАЗ

(Зосим Дончук, Десята. Збірка оповідань)

Зосим Дончук — один з найпрацьовитіших і найплодовитіших наших авторів, яких, до того ж, і найменш рецензують наші критики й літературознавці.

Це тим дивніше, що З. Дончук, як про це свідчать його кращі твори, людина не бездарна, і критична увага та кваліфіковані поради стали б йому у великій пригоді. Щоправда, про його твори писати нелегко, і в цьому є частка його вини.

Перше, З. Дончука, як письменника, характеризує байдужість до проблем стилю. Його повністю задовольняє стиль, вироблений нашими письменниками минулого сторіччя, і він не виявляє бажання шукати для себе власної стильової манери. В наслідок цього з рецензії на його твори неминуче має випасти один з найважливіших їх компонентів — аналіза індивідуального стилю письменника.

Письменники — народники були великою мірою побутописцями — в ті часи це було конче потрібно — і вони виробили собі відповідну техніку письма. У наші часи побутопис не має колишнього значення. Сучасні письменники прагнуть психо-аналізувати своїх героїв, глибоко заглянути в їхні душевні процеси, а для психологічних портретів потрібна інша літературна техніка.

Змальовувати сьогоднішній світ літературними засобами народницького романтизму, користуючись його системою образів, яка давно втратила свіжість — значить звужувати коло своїх читачів.

Подруге, в більших своїх творах, де він змальовує недавнє минуле, З. Дончук настійно пропагує дуже своєрідну власну історіографію і історіософію, які викликають у поінформованого читача заперечення. Наприклад, його пояснення причин революції 1917-го року позірно вельми просте й пряmlinіне, але насправді дуже плутане й непослідовне. Це власне й не тлумачення, а багатозначні натяки на якісь таємничі сили. Ці

натяки не спираються на переконливу аргументацію і тому не надаються для серйозного обговорення. Письменник не хоче розуміти того, що грандіозні соціальні катаклізми не можуть бути викликані однією невеликою групою змовників, чи навіть кількома групами.

Все таки залишати без уваги письменника, що має значний літературний доробок, було б несправедливим щодо нього самого і не було б в інтересах нашої літератури. Звичайно, ні один з критиків неспроможний тримати крок з письменницькою продукцією З. Дончука, тому в цій статті я постараюсь розглянути лише збірку його оповідань "Десята". На матеріалі коротких оповідань легше всього виявити спроможності автора та його творчої манери.

Твори, що ввійшли до цієї збірки, можна поділити принаймні на три групи:

Оповідання з ліричною та взагалі "аполітичною" тематикою;

Оповідання з часів сталінщини та війни;

Гуморески на різні теми.

Деякі з творів першої групи характеризуються солодковою романтичністю (напр., "Два долари"), інші — пряmlinіним моралізаторством ("Божественна краса") невисокого художнього рівня. Зате такі речі, як "Ми поспішаємо" (ліричний монолог, написаний з безпретенсійною щирістю), "Старий млин" (тут його мовистиль цілком адекватний сюжетові), "Звірі", а з речей третьої групи — "Передсвяточні закупи" (влучна й їдко написана сатира), свідчать про те, що З. Дончук, попри дефекти його оповідного стилю, вмє розповідати, має "почуття природи" та дар спостережливості і що в нього є що сказати своїм читачам. Коротше кажучи, ці твори стверджують його право бути письменником.

Звернімось до найсерйозніших речей у його збірці, для яких він бере сюжет соціально-політичної ваги.

Тема оповідання "Десята" — звірства німецьких окупантів. Щоб відітстити за напад черво-

них партизанів, німці розстрілюють кожного десятого мешканця села. Гине й молода жінка, що сховала від партизанів німця, якого вона покохала, думаючи, що він друг українців. Він її вбиває.

В образку "Старий млин" радянський начальник убиває мірошника, в якого "владі" відібрали його вітряк. Доля карає вбивцю.

В оповіданні "Право революції" місцеві бандити тероризують населення, але влада й не думає карати "соціально близький" їй елемент.

В оповіданні "Остання хвилина" колишній червоноармієць-орденоносець за незначне законопорушення потрапляє в перші дні війни у підвал НКВД, де його, недомученого енкаведистами, добивають німці, що зайняли місто.

В оповіданні "Двобій" колишній комсомолец, що став вірним служакою німецьких окупантів, видає німцям "українського патріота, який має якісь зв'язки з українською партизанкою.

У "Братах" показано як німці масово нищать радянських полонених у таборі смерті. Невинною жертвою німецької жорстокости падає головний персонаж твору.

У "Посестрах" розповідається про безглуздий випадок, який кидає героїню оповідання в пазурі НКВД.

Кожний письменник творчо переображує в своїй уяві явища дійсности, виявляючи суть фактів і подій — так, як він цю суть бачить. Спільне в цих явищах він показує через одиничну форму явища, через створений індивідуальний образ.

В образній формі він викладає свою ідейно-політичну й моральну позицію, свою філософію, свою критику світу й життя та висліди своїх шукань хороших людей.

У перелічених вище оповіданнях і образках З. Дончук проводить перед нами "обшарпану, знедолену, стражденну, бідну Україну", що знає насильства та наруг від двох окупантів, вартих один одного.

Письменник вбачав своє завдання в тому, щоб зафіксувати в пам'яті людській моторошні епізоди недавнього минулого. На жаль, людські образи цікавлять його мало; вони фігурують в оповіданнях лише тому, що без людей подій не буває.

Дійові особи змальовані покvapною рукою; вони площинні, немає в них багатовимірности, психологічної глибини, індивідуальних вдач. Ми навіть не можемо уявити собі, як вони виглядають.

Більшість із них переносять свої поневіряння з пасивною розпукою. Злигодні не викрешують в їхніх душах ні полум'яних почуттів, ні далекосяжних і глибоких думок. Коли ж вони й висловлюють якісь ідейно-політичні твердження, то говорять небагатьма шаблонними, ніби вчитаними десь риторичними фразами.

Чи вичерпують ці невизначно окреслені персонажі всю багату різноманітність людських характерів, бодай лише українських характерів, що їх ми зустрічали на дорогах нашого життя? Кожен з нас напевно скаже, що ні.

Чому ж тоді збірка З. Дончука всуціль заселена сірими, мало цікавими, "штампованими", схожими один на одного, як близнята, людьми? Це, зрештою, і не персонажі, а гієрогліф.

Звичайно, в одну невелику збірку оповідань неможливо вмістити велику кількість людських типів і характерів. Але можна й слід було показати найбільш яскравих, найцікавіших із них. Поет давно вже спостеріг у нашій масі "гострозоре, мужнє покоління". Де воно в нашому письменстві?

Сіренькі люди без життєвої мети, вищої за тваринне бажання просто вижити, "перетривати", — нікому не цікаві. Виводити їх у літературному творі треба тільки тоді, коли їх показу вимагає спеціальне ідейно-художнє завдання твору. Але тематика збірки таких "героїв" не вимагає.

Чому письменник не знайшов для своїх оповідань персонажів, цікавих своєю, не схожою на інших, вдачею, своїми мислями, своєю життєвою філософією, своєю поведінкою в критичному становищі? А просто тому, що він їх і не шукав.

Свої оповідання й образки З. Дончук формував як оповідання побутового жанру, а в побутових оповіданнях оригінальним, "небуденним" людям робити, власне, немає чого.

В обмеженості типажу, зведеного лише до кількох невизначних характерів, лежить кардинальна вада цієї збірки. Страшних історій з часів сталінщини та німецької окупації ми й самі знаємо не мало, і письменник у своїй збірці не розповідає нам нічого нового. Ми чекаємо від нього іншого, а саме — показу людей нашого часу.

Головне в літературному творі — людські характери в усій їх живій багатогранності. Тільки через людські характери та перипетії їх духового життя можемо ми зрозуміти суть епохи. Тільки дослідження характерів може дати нам змогу не лише фіксувати в пам'яті події, а й продумувати

ХРИСТОС ВОСКРЕС!

З ВЕЛИКИМ СВЯТОМ ВОСКРЕСІННЯ ХРИСТОВОГО

ВІТАЄМО НАШИХ ПЕРЕДПЛАТНИКІВ, СПІВРОБІТНИКІВ ТА ВСІХ УКРАЇНЦІВ

В УКРАЇНІ І ПОЗА НЕЮ СУЩИХ.

РЕДАКЦІЯ І АДМІНІСТРАЦІЯ "НОВИХ ДНІВ"

кардинальні проблеми народного життя. Дослідження людських характерів — це одночасно й роздуми над сучасним і майбутнім, виявлення духовних та моральних ресурсів народу.

Теми згаданих тут оповідань давали письменникові досить багатий матеріал для допитливого вгляду в душі різних людських типів. Зробити це йому перешкодили дефекти його літературної техніки; вони привели до того, що значні теми вирішено в побутовому ключі, явно непридатному для основних сюжетів рецензованої збірки.

Якщо письменник хоче розширити коло своїх читачів, включивши до нього людей, вимогливіших до літературної форми, то я думаю, що йому також придадуться ці кілька порад та зауважень щодо словесної фактури його творів та якості його образів.

Основними хибамі в мовостилі збірки є багатослів'я, велика кількість зайвих слів; шаблонність епітетів і образів; надмір здрібнених словесних форм, що надають його емоційно-експресивній лексиці солодкової сентиментальності та позбавляють образи і вислови — сили й енергії; і, нарешті, розводнення фабул багатьма несуттєвими, нетиповими подробицями.

Мені здається, що варто нагадати письменникові про два основні закони художньої літератури щодо мовних засобів: "закон єдино можливого, єдино адекватного слова" і "закон економії виразових засобів".

Насамперед треба остерегти письменника проти таких виявів словесної і синтаксичної безпорадності, як ось, наприклад, ці:

"Ревнощі в Каті опанували її почуттям"; "наша увага була прикована чудовими полуницями"; "це надало йому перший поштовх зі стану нерішучості"; "у ньому було щось загадкове й незрівняно вище від пересічного"; "огляне найкращі здобутки сучасності"; "до її поважності долучився соняшний загар"; "прикраси, збудовані руками кріпаків графа Потоцького для своєї коханки"; "я люблю, щоб було більше музики, — висловила Настуня, вбачаючи в цьому найвиразніше мистецтво" і т. п.

Ось кілька прикладів стильової невибагливості: блондинка колошкала й так розпатлані свої кучері"; "роз'ялозені плями крові з уст"; "він скромно глипнув в оченята дівчини"; "за нею пропхалися й інші дівчата". Автор ніби не розуміє того, що такій лексиці не місце в літературному творі, — творі красивого, тобто красивого, письменства, особливо в мові самого автора.

У багатьох описах зовнішнього вигляду персонажів бракує найголовніших, характеристичних прикмет, які створюють неповторну індивідуальність:

"здоровий, мов зріле яблуко, гарний парубок з чудовими обрисами обличчя, з чарівними очима й кучерявим чубом"; "у цьому юнакові буде щось маєстатичне, привабливе, що солодко причаровувало"; "миршавенький господар, така собі блаженка недоросль"; "русява красуня з небесною

блакиттю в очах"; "широкоплечий чоловік з кучерявою, навислою над очима русявою чуприною"...

Візьмімо хоча б останній опис. Кучерява чуприна може бути і в доброї, і в поганої, і в гарної, і в негарної людини. Наявність русявої чуприни не характеризує людину ні з якої сторони, не дає нам уявлення ні про її зовнішність, ні про її вдачу. Просто автор не знайшов для свого персонажа відповідної риси й кинув кілька порожніх слів, щоб сказати бодай щонебудь.

Особливої уваги вимагає добір епітетів. Здається, письменник вважає, що кожен іменник мусять мати причеплений до нього який-небудь прикметник-епітет, бо інакше буде нелітературно. В його оповіданнях ми раз-у-раз натрапляємо на такі геть чисто заштамповані, безобразні словосполуки:

"солодкий запах", "спокусливі ягідки", "чарівні зірки", "статечна господиня", "браві парубки", "тихі сутінки", "побожний спокій", "запашний напій", "рішуча відвага", "тривожна боязкість", "прекрасний дорогий кадільак", "юний сміх", "мрійлива тиша", "вічно дзвінкі соловейки" тощо.

У сірій, в'язкій масі затертих, стереотипних епітетів, нудних подробиць, в описах, що власне нічого не описують, розпливається й зникає всяка образність — якщо взагалі можна говорити про образність у такій мові.

Чари письменницького стилю полягають у його індивідуальності, в свіжості його виразових засобів, в умінні бачити найістотніше, в оригінальності епітетів, у багатстві словника, в здібності показати суть характеру кількома тонко зауваженими яскравими рисами, в спроможності засобами мови розкрити внутрішній драматизм події та живу складність і глибинні рухи людської душі.

Стримана, лаконічна, без жодних зайвих слів, вільна від нав'язливої сентиментальності, скорше сухувата манера висловлюватися значно вражальніша, ефективніша, сильніше діє на читачеву уяву, ніж розповідь, переповнена вицвілими епітетами, перевантажена подробицями. Якщо автор не може знайти свіжих епітетів, краще не вживати ніяких. Від цього його мовостиль тільки виграє.

У межах журнальної рецензії неможливе дати скільки-небудь вичерпний виклад бодай найелементарніших законів стилістики художньої літератури. Моїм завданням було кількома критичними заувагами стимулювати письменницьку самокритику та скерувати її в належному напрямі.

Нам здається, що Зосим Дончук — людина досить обдарована для того, щоб скористатися з дружніх порад.

Нехай це буде Вашою амбіцією, Дорогий Передплатнику, — приєднати бодай одного передплатника "Нових днів"!

ЦЕРКВА РІЗДВА ХРИСТОВОГО В КИЄВІ НА ПОДОЛІ

Церква-усипальниця великого українського Кобзаря

Ця стаття проф. Ол. Ів. Повстенка мала літи в березневному числі "Н. Д.", але з причин організаційно-технічного порядку, була відкладена на цей місяць — на квітень. Ред.

У 1934-36 рр., у зв'язку з перенесенням столиці УРСР з Харкова до "гнізда української контрреволюції" — Києва і в зв'язку ніби з плянованою реконструкцією "нової" столиці як державно-політичного центру України, в Києві вщент зруйновано велику кількість пам'яток української архітектури — найперше храмів великокняжої, гетьмансько-козацької доби і доби українського ампіру.

сплюснута
З жорстокою цинічністю прекрасні храми Золотоверхого Києва. Заляканому репресіями, розстрілами, голодом українському населенню просто неможливо було спинити цього жахливого розгрому української національної культури. Якимсь чудом врятовано невелику частину храмів, але більшість їх була знесена з лиця землі. Тоді ж нестало й дорогоцінної пам'ятки — своєрідного тимчасового мавзолею Тараса Шевченка — церкви Різдва Христового на Подолі, що була збудована в 1812-14 рр. за проєктом архітекта Андрія Меленського.

У цій церкві 6-8 травня 1861 р. стояла труна з останками великого Кобзаря під час перевозу їх із Петербургу до Канева.

Про зруйновані храми довго ніде навіть не згадувалось у публікаціях про українську архітектуру. Та й узагалі не існувало ще ніякого курсу історії української архітектури чи українського мистецтва. В мистецьких і архітектурних інститутах та в будівельній практиці впроваджувався якийсь фантастичний, надуманий "національний" формою і соціалістичний змістом стиль¹.

У пізніших виданнях, а зокрема в книзі "Зодчество України", — збірник цей, виданий з нагоди трьохсотлітнього ювілею "воз'єднання" України з Росією Академією Архітектури Української РСР (Київ, 1954) — київського архітекта Андрія Меленського названо "одним из видных русских градостроителей" і що "Меленский является представителем мастеров русской классической школы начала XIX в., учеником и продолжателем прогрессивного творчества великих русских зодчих Баженова и Козакова, Захарова, Стасова и др.", але серед переліку його київських будов про церкву Різдва Христового нема й згадки¹.

В 9-му томі Української Радянської Енциклопедії хоч і названо Андрія Меленського українським архітектором (яким він справді був), але в

перелікові його робіт також немає київської церкви Різдва Христового.

Ні в одній з найновіших книжок, виданих в УРСР з нагоди ювілеїв століття з дня смерти чи

Загальний вигляд церкви Різдва Христового у Києві на Подолі. (Архітект Андрій Меленський).

стоп'ятдесятиліття з дня народження Шевченка, як біографії (О. Іваненко, Є. Кирилук, Г. В'язовський, К. Даниленко, І. Дузь, М. Левченко, А. Недзвідський, В. Нестеренко та ін.), літописи життя і творчості Шевченка (В. Анісов, Є. Середка, М. Ткаченко), ні у виданнях архівних документів, ні навіть в документах і матеріалах, виданих Академією Наук Української РСР під назвою "Смерть и похороны Т. Г. Шевченко" (Київ, 1961) не сказано про те, що церква Різдва Христового вже не існує і ніде не показано жодної фотографії цієї церкви, хоч про неї говориться в зв'язку з похороном Шевченка в кожній із згаданих книжок.

Щоправда, уважний читач може натрапити на деякі виразні сліди умисного використання старого фота з витравленим зображенням церкви. Так, наприклад, у щойно згаданій книжці під назвою "Смерть и похороны Шевченка" та в "Біографії

¹) Стаття И. А. Игнаткина "Исторические связи украинских и русских зодчих XVII-XIX вв.", ст. 176.

Т. Г. Шевченка за спогадами сучасників" (АН УРСР, Київ, 1958) уміщено репродукцію фотографії 1861 р., на якій зображено рідню Кобзаря коло його труни й натовп народу з боків і позаду. Це фото Воюцького, зроблене 7 травня 1861 р., коли труну з тілом Шевченка винесли з церкви у церковний двір, щоб зфотографувати її разом з родичами поета. Після фотографування труну знову внесли в церкву, де була відслужена панахида, після якої труну знову поставлено на мари і ціла процесія супроводжувала останки поета до пароплава в його останню подорож на Чернечу гору. Тому що під час фотографування була хмарна погода (час від часу дощило), то фотографові довелося витравити темне тло силуети церкви, щоб виразніше було видно людей навколо труни. Фото це було перший раз репродуковане в журналі "Киевская Старина" 1882 р.

Після довгих клопотань петербурзької української "Громади" перевезти тлінні останки поета — за його ж заповітом — на Україну, ексгумацію на Смоленському цвинтарі вчинено 26 квітня 1861 р. Супроводити труну поетову з Петербургу в Україну доручено молодим членам "Громади", яких Шевченко дуже любив: мистцеві Григорієві Честахівському і студентові Олександрові Лазаревському.

Григорій Честахівський у своєму листі до Шевченкового петербурзького приятеля Ф. Черненка докладно повідомляв про прибуття труни поета до Києва і про події, зв'язані з цим:

Батько наш, дорогий Кобзар, орел сизокрилий, уже в Києві. Учора, 6-го числа, в 7 часів утра ми приїхали в Бровари; там ночував студент Київського університету, — дожидав нас. Ми сказали йому, що рушимо з Броварів в 10 часів утра, і він одправився в Київ.

Через півтора часа іще приїхало до нас три студенти, тут ми тільки од них узнали, що Варфоломей (Шевченко) жде нас у Києві (...)

Процесія почалась коло п'яти часів вечора в самому лісі, що з сторони Броварів. На мосту одпрягли коней, і студенти й громада везли на руках Кобзаря аж до самісінької церкви Рождества, що на Подолі. Усю дорогу казали привітливий слова батькові Кобзареві і поставили його на ніч у церкві. У неділю в чотири часа одслужили панахиду і понесли Батька Дужого на руках своїх дітки ширі та розумні, чтущі святую пам'ять Кобзаря свого (...)

Домовину Кобзарську поставили на мари і несли на руках понад Дніпром широким і понад крутими горами.

Попереду їхали на конях верхи два жандарми, за ними хор не солдатської, а городової музики, грали марш; за ним хрест, а за хрестом короґва, за нею ще дві короґви церковні, потім попи, за ними група цехових городських значків, а потім красувавсь Кобзарський гроб, накритий червоною китайкою — заслугою козацькою, а кругом його одинадцять значків городських цехів. Процесія розтягнулася на цілісіньку верству (...)

Отож вся оця процесія йшла до парохода; те-

пер Батько Тарас незабаром буде уже зовсім у своєї господі. Його поставили на пароход і завтра в 7 час. ранком в Канев ідемо²⁾.

Ніде в радянських виданнях, як і в згаданих тут академічних "Документах і матеріалах: Смерть і похорони Т. Г. Шевченка" цієї величі траурної процесії не відзначено, хіба що в дуже скороченому листі Г. Честахівського до Ф. Черненка, а всі книжні ілюстрації й картини похорону Кобзаря показано без хрестів і хоругов, без дувництв так ніби це були похорони якогось видатного радянського достойника-безбожника, а не великого християнина, яким був Тарас Шевченко.

Важко навіть уявити собі, щоб якась сьогочасна культурна нація могла дозволити отак фальшувати твори й біографію великого свого національного барда й не зберегти для нащадків церкву — тимчасову усипальницю його. Це міг вчинити тільки жорстокий шовініст-окупант, який справедливо заслуговує на ім'я горезвісного руйнікка Герострата.

За настановами влади зруйновані пам'ятки мистецтва мають відходити в забуття. Про них рішуче заборонено навіть згадувати.

**

Під час святкування 125-літнього ювілею з дня народження Т. Г. Шевченка і з нагоди спорудження йому пам'ятника в Києві раптом майже для всіх газет і журналів, що виходили тоді в Україні, почали підшукувати авторів для статей на теми з життя і творчості Шевченка.

Серед них і тодішній журнал "Архітектура Радянської України" в своєму лютневому числі мав з'явитися виповнений статтями на шевченкознавчі теми.

До співробітництва в цьому числі редакція журналу "АРУ" запросила відомого історика Києва і шевченкознавця — професора О. М. Сімзена-Сичевського. Він з радістю погодився і приготував блискучу статтю на тему: "Шевченківські місця в Києві" з дуже рідкісними ілюстраціями 1840-60 рр. — акварелями Гроте, літографією Ванічка, малюнками Сажина, Сошенка, тогочасними фотографіями Мезера і репродукціями з рисунків Києва самого Шевченка.

Серед ілюстрацій вулиць, краєвидів і споруд Києва часів Шевченка були дві чи три фотографії церкви Різдва Христового на Подолі, були, здається, і архітектурні рисунки плянів і фасадів цієї церкви з сумлінним текстом про похорон Шевченка, про саму церкву та її автора — архітекта Андрія Меленського.

²⁾ Г. Честахівський. Лист до Ф. І. Черненка від 7 травня 1861 року. "Киевская старина", 1898. Февраль, стор. 169-170. Див. також "Смерть і похорон Т. Г. Шевченка", вид. Академії Наук Української РСР, Київ 1961, стор. 347-348. В цьому ж виданні поблено й скорочення листа Г. Честахівського.

Звичайно, весь цей розділ про церкву Різдва Христового, разом із найціннішими ілюстраціями, був викинутий із статті. Про це професор О. Сімзен-Сичевський довідався тільки тоді, коли йому послали гранки ще не змонтованої статті для коректи. Автор від цієї цинічної несподіванки захворів, довго не повертав коректи, і аж після настирливого домагання редакції коректу знівченої статті принесли засмучена розпачем автора його дружина. Так оперована цензурою стаття О. Сімзена-Сичевського була й надрукована.

Затушовування будь-яких інформацій про зруйновану церкву Різдва Христового продовжується й дотепер.

В розкішно виданій московським видавництвом "Искусство", 1960 р., книжці про Київ Григорія Логвина (друкованої, до речі, у м. Гельсінкі, а не в Києві), дуже культурно і любовно укладеній, з чудовими ілюстраціями, хоч і коротким, але змістовним текстом, бракує не тільки самого образу церкви Різдва Христового на Подолі, але навіть і згадки про неї.

Талановитий сьогочасний дослідник української архітектури Гр. М. Логвин, який хоч і дуже прихильно говорить про творчість архітекта А. Меленського, згадує лише деякі його будови, що дотепер збереглися в Києві: Меморіальна колона хрищення Руси, або Магдебурського права, споруджені флорівського монастиря, перебудова академічної бурси та проєкт перебудови Подолу після пожежі 1811 р.

Говорячи про Контрактний будинок, споруджений за проєктом архітекта В. Гесте в 1815-17 роках, Гр. Логвин ніби ненароком заводить читача на одне дразливе місце у Києві, що зразу може викликати спогад про тимчасову усипальницю Шевченка.

"К этому же времени относится строительство гостинного двора и почтовой станции у набережной Днепра на Почтовой площади. Оба эти здания ординарны и большого художественного интереса не представляют. Значительный исторический интерес представляет почтовая станция, в которой останавливались приезжавшие в Киев великие писатели Т. Г. Шевченко, Н. В. Гоголь и другие".

Тут, отже, проречисто нагадується читачеві, що Шевченко не тільки часто зупинявся в гостинному дворі коло поштової станції, поблизу набережної Дніпра, а що тут таки збоку стояла церква Різдва Христового, де Кобзар у своєму вічному сні знайшов короткочасовий притулок і випроваджали його тяжко засмучені на вічний спочинок — на Тарасову Гору під Каневом. Але про цю сумну історичну подію Г. Логвин сказати тепер не може, бож не можна б було уникнути бодай згадки про церкву Різдва Христового...

Значно відважніш автором ще однієї книги про Київ (архітектурно-історичний нарис, вид. 1958 року) виявився архітект М. Шулькевич. Хоч ця видана бідніше за книжку Г. Логвина про той же Київ (гірший папір і менш ефективні репродукції фотографії), але укладена дуже дбайливо і

також з великою любов'ю до многострадальної, але все ж прекрасної української столиці. Коли не брати до уваги чималу дозу примусового асортименту пропаганди, якою подекуди переобтяжено текст, то все ж цю книгу треба визнати за дуже об'єктивну науково-популярну працю.

Науковим редактором цієї серйозної праці архітекта Михайла М. Шулькевича був дійсний член Академії будівництва і архітектури УРСР Григорій В. Головка, який за чорної руйни рятував як міг пам'ятки української архітектури — бодай те, що не було ще зруйноване. Хоч це вже було пізно, але це за його участю і його заходами були організовані науково-дослідницькі заклади в ділянці української архітектури, налагоджено видання праць з історії і теорії української архітектури, архітектурних монографій та інших публікацій про архітектуру України, зокрема Києва.

Говорячи про архітектурну творчість архітекта А. Меленського, автор згадує про всі його київські будови, уцілілі до цього часу і зруйновані в 1934-35 рр., а серед них і про церкву Різдва Христового, подаючи тільки її назву (Рождественська) і рік будови. Щоправда, в альбомі ілюстрацій книги подано фото Подолу 1895 р. (ілюстр. ч. 31), де цю церкву виразно видно. І це все. Ані згадки, чим ця церква була особливо відома ще з часу похорону Шевченка. Але треба віддати належне, що М. Шулькевич не оминає великого Кобзаря, говорячи про інші будинки Києва, зв'язані з пам'яттю про Шевченка. Ось декілька рядків про це:

"Перші будинки на цій площі були одноповерхові, дерев'яні і лише пізніше почали споруджувати кам'яні будинки. До наших днів зберігся один з перших кам'яних двоповерхових будинків (№ 8), споруджений у першій половині XIX ст. У цьому будинку в 1859 р. проживав великий український поет Т. Г. Шевченко. Недалеко від цієї площі в провулку Шевченка, 8а, також зберігся будинок, споруджений у 30-х роках XIX ст., в якому весною 1846 р. жив Шевченко. Тепер в цьому будинку міститься музей Тараса Григоровича Шевченка"³⁾.

Трудно собі уявити, щоб автор книги про Київ та його науковий редактор могли не знати про те, чим саме широко відома була Церква Різдва Христового на Подолі, бож вони самі, як і всі кияни, були живими свідками вандальського руйнування цієї скромної, але дуже нам дорогої архітектурної пам'ятки Києва і разом з тим меморіальної пам'ятки Шевченка.

Обом їм (авторові й редакторові) можна зробити закид за особливе затушовування великої популярності серед українського народу церкви Різдва Христового на Подолі — ще з однієї важливої причини: в кінці книги подано хронологію Києва, де показано головні історичні дати столиці, а також дати будови й руйнування пам'яток

³⁾ М. Шулькевич. Київ. Архітектурно-історичний нарис. Київ, 1958, стор. 47.

Архітект А. Меленський. Церква Різдва Христового у Києві. Південно-західня фасада.

київської архітектури, але, звичайно, про Церкву Різдва Христового на Подолі немає й згадки.

У 1963 році книгу архітекта М. Шулькевича перевидано під тим самим титулом — російською мовою, але тут уже зовсім немає навіть і тих скупих відомостей про церкву Різдва Христового та й про самого Шевченка, що були в українському попередньому виданні. Вилучено й ілюстрацію — вид Подолу 1895 р., де було виразно видно церкву Різдва Христового.

Варто вказати на ще один приклад старанного затаювання злочину щодо цієї церкви. У солідному підручнику для архітектурних шкіл, а саме в "Нарисах історії архітектури Української РСР", серед переліку київських церков, збудованих за проєктами архітекта А. Меленського, згадана й церква Різдва Христового на Подолі під назвою: "Рождественська, 1812 р.". В цій же книзі, в "покажчикові архітектурних пам'яток по місцю призначення", зазначено: "Рождественська (1812 р).. Архітектор А. І. Меленський", але ж цю церкву не позначено двома зірочками, що мало б означати, як сказано в підтексті: "Пам'ятники, що за відомостями не існують, позначені двома зірочками". Отже, у необізнаного читача тут може лишитись враження, що церква Різдва Христового, в якій стояла труна з прахом Шевченка, — ніби стоїть непорушно й досі⁴).

***

Вельми талановитий і працюючий київський архітект Андрій Іванович Меленський (1766-1833) народився в Москві, в українській родині.

Закінчив московську архітектурну школу з дивною тодішньою назвою "Приказа каменних дель" і зі званням "архітекторського ученика". З 1786 р. почав працювати в креслярській експедиції під керівництвом архітектів В. Баженова і Козакова.

З 1788 року працював у Петербурзі в Кабінеті архітекта Джакомо Квартенгі на будівництві столичних палаців. Після того був якийсь час волинським губерніяльним архітектором.

У 1799-1829 рр. — головний архітект міста Києва. Творчість архітекта Меленського в Києві відіграла провідну роль у запровадженні своєрідної відміни до поширеного тоді стилю класицизму — українського ампіру. Насамперед він працював над складанням нового генерального плану української столиці, склав проєкти Печерського та Ново-Либедського районів Києва, а також здійснив проєкт перебудови Подолу архітекта В. Гесте після великої пожежі цього району в 1811 р.

За проєктами й під керівництвом архітекта А. Меленського збудовано пам'ятник-колону над Дніпром в честь хрищення України-Руси, перший контрактний будинок, будинок "присутствених мест" (на Софійській площі — поряд цього будинку стоїть тепер пам'ятник Богданові Хмельницькому), будинок губернатора, військові казарми, будинок драматичного театру. З нових тоді київських церков на Подолі А. Меленський проєктував і збудував церкву Миколи Доброго 1802 р., церкву Різдва Христового — 1812 р. (обидві зруйновані в 1935 р.). Крім того, були збудовані Воскресенська церква (1820 р.), будинок ігумені й церква-ротонда та двіниця у Флорівському монастирі.

На Печерському була збудована прекрасна церква-ротонда з класичною колонадою навколо над могилою князя Аскольда, яку в 1936 р. спотворено надбудовою другого поверху для потреб розвагового кіоску в т. зв. парку "культури і відпочинку" на місці колишнього (зруйнованого) цвинтаря на Аскольдовій горі.

Будинок славнозвісної Київської Духовної Академії та будинок бурси коло неї також були перебудовані за проєктом архітекта А. Меленського.

Шевченкову тимчасову усипальницю — церкву Різдва Христового на Подолі, як і інші храми столиці України, завзято пробувала врятувати від руйнування Архітектурно-Плянвальна Управа м. Києва (АПУ). На генеральному плані реконструкції міста були зазначені архітектурні пам'ятки, які мали зберегтися. Серед них і церква Різдва Христового. Але ж цей проєкт реконструкції Києва затверджувався в Москві, де більшість (пропонуваних від київського АПУ для збереження) культурно-історичних пам'яток визнано недостойними існувати.

⁴ В. Г. Заболотний (головний редактор). Нариси історії архітектури Української РСР (дожовтневий період). Академія Будівництва і Архітектури Української РСР. Інститут теорії та історії архітектури і будівельної техніки, Київ, 1957, стор. 184, 514, 524.

Не дозволено зробити хоч би виміри будови перед руйнуванням церкви. Залишилося від неї лише декілька фотографій та один з рисунків Т. Шевченка, де вона показана здаля на наддніпровому пейзажі Києва.

Перед руйнуванням храмів, як звичайно, вилучалися спочатку всі церковні цінності, а з ікон й іконостасів обдерто всю позолоту й срібні оправки, після чого чудово різьблені іконостаси безжалісно розбито й спалено. Більшість ікон випродано закордон. Не уникла цієї долі й церква Різдва Христового на Подолі.

За своєю композицією плану церква Різдва Христового нагадує собою дуже поширений в Україні в 17-18 століттях тип трикамерної церкви, що складається по своїй продовженій осі з трьох основних частин: переднави, нави та вівтаря. Вона була порівняно невеликим храмом. Архітект А. Меленський мав малу ділянку землі, де будувалася церква, але він створив надзвичайно ефективну і пропорційно досконалу будову. Крім загальної, дуже вдалої архітектурної композиції, тут треба відзначити дуже влучне взаємодання складових частин об'єму церкви, своєрідний спокійний баянс основної статичної маси храму з грайливою стрімкою дзвіницею.

Центральна частина церкви точно вписується в квадрат і являє собою восьмикутник, перекритий однією півсферично-гранчастою банею, увінчаною гранчастим підбанником з легким, пропорційним до нього хрестом. Чотириколонний портик вигідно прикрашав храм збоку Олександрівської вулиці. Всі фасади оздоблено рустиками, карнизами й круглими віконцями межі них. Пілястри вівтарної частини створюють разом з іншими архітектурними елементами ефективну гру світлотіней. Надзвичайно гарна і гармонійна своїми шляхетними теплими кольорами також внутрішня оздоба церкви. Високомистецька дереворізьба визолоченого іконостасу, бронзова орнаментальна передвівтарна перегородка, ікони в срібних рельєфних шатах — інтер'єра цього чудового храму.

Ця невелика, але надзвичайно зграбна споруда завжди мала в народі назву дуже гарної *Шевченкової церкви*. І хочеться вірити, що колись наш народ її відбудує, як меморіальну церкву — усипальницю свого великого Кобзаря.

Колись, ще під час спорудження пам'ятника Шевченкові у Вашингтоні, виникла була така ідея:

...годилося б сказати, що й у нас на еміграції надзвичайно цінним було б збудувати копію зруйнованої большевиками церкви Різдва Христового у Києві, в якій стояла труна з прахом Т. Шевченка перед похованням його останків у Каневі, на Чернечій горі. Можна собі уявити — який би це був могутній чин солідарності зі своїм народом, коли б ця церква була споруджена, напр., напроти пам'ятника Шевченкові у Вашингтоні, а ще й до того коли б стала храмом, в якому б Службу Божу і молитву за многострадальну Україну творили українці — католики і православні разом⁵⁾.

НА ГОРІ. ДИКО. ДАЛЕКО

(Закінчення зі стор. 6-ої)

Сковорода

Постій! Маріє!

Сатана

Спали! Спали свою Утопію —
я дам тобі... та не мужичку — панну!
Я дам тобі — ось глянь! —

*Появляється Панна (без одягу).
Сковорода вражений. Сковорода очей
одвести не може. Несвідомо руку
протяг до неї і так стоїть. Нечисть
співає.*

*По його — Сатани — знаку нечисті
приносять в пригорщах вогню. Сатана
хватає рукопис, затискає у руку
Сковороді й запалює. Од полум'я
кривиться весь світ. Гори здвигаються.
Зорі перехоплюють одна другу. Пана
двоїться-троїться, а нечисті — на
головах.*

*Танці, вереск, рик — мов огненний
буран схопився в природі. Тихо. Тьма.*

Голос

Сковорода!

Сковорода

Чи це мені приснилось?
Маріє-сестро, чистая моя,
Маріє дивная!... Приснилось? Попіл
чому ж тоді і ці сліди? Обняв
мене удавом жах: невже спалив я
свою Утопію?

(збирає попіл із сумом)

О ніч, скажи!

Ви, гори, хоч промовте! Тиранія
чи воля всім?
Душевний спокій, мир
чи та одвічна боротьба, що кров'ю
нам кропить шлях в будуче?

Ніч, скажи!

Ви, гори, хоч промовте! —

Де ж мучитель?

Нікого!

Спить Європа.

Лиш Вольтер

сміється серед тиші...

(“Україна”, 1971)

Маю сміливість вважати цю ідею актуальною й досі.

⁵⁾ О. Повстенко. З рідним народом — до вершин рідного мистецтва. “Нотатки з мистецтва” 4⁰-5, 1966 р., стор. 8-9, вид. відділу ОМУА у Філадельфії.

Роман *РАХМАННИЙ*

ЗУСТРІЧ АМЕРИКАНСЬКОГО ВІРЛА З КИТАЙСЬКИМ ДРАКОНОМ

Неймовірно 25 років тому — сталося. Непередбачуване ще чотири роки тому — здійснилося. Президент наймогутнішої в світі держави, Америки, особисто відвідав керівників найчисленнішої в світі нації, Китаю. Пекінська зустріч президента Річарда Ніксона з головою колективного китайського керівництва Мао-Цзе-Дуном справді є подією останнього чвертьстоліття.

Дехто називає цю подію найбільшою в 20-му столітті. Звичайно, це — журналістичне перебільшення. Характер світу не зміниться після цієї зустрічі, а сенсаційна подія не завжди віддзеркалює дійсність. Те саме слід сказати і про символи. Американський орел є символом реального створіння — реальної сили даної держави; її могутньої економіки, її велетенських матеріальних ресурсів, високорозвиненої технології, великої військової сили, отже і майже необмежених політичних можливостей. Китайський дракон — символ вигаданого створіння, що може злякати лише дуже маленьких дітей, необізнаних з життєвими фактами.

Китай не становить і ще довго не становитиме собою загрози для Америки. Його матеріальні ресурси не розвинуті і тому обмежені. Єдиний його козир — велетенське населення, що водночас є проблемою і для пекінського режиму: як і чим нагодувати й як настанчити засобів широкого вжитку кількасотмільйоновим масам громадян, що їм обіцяють добробут і гідне місце під сонцем?

Китайська промисловість і технологія — слабо розвинуті. Це останнє, зокрема, примусило пекінських керівників шукати шляхів порозуміння з Заходом, лідером якого далі є Америка. Бо лише шляхом зближення, а не ворожнечі, можна здобути технологічні знання і машинобудівельні засоби наймодернішого зразка. Москва ще за Хрущова відмовилася допомагати Китаєві в цьому відношенні, бо вбачала в Пекіні свого суперника.

Тому Кремль протягом останніх двох років намагався створити собі якнайдогідніші передумови для можливого превентивного удару в Азії. Тому в Європі висунено, як приману, можливість тривалого порозуміння з Західною Німеччиною і навіть з державами бльоку НАТО. Забезпечивши собі запліччя, а водночас здобувши технологічні засоби з Зах. Європи, СРСР міг би перекинути свої війська на Далекий Схід. На переломі 1970-71 р. радянсько-китайське прикордоння дрижало від потужних військових з'єднань, що їх Москва зосередила там проти Китаю.

Пекін вимушений був піти на крок, що його названо "дипломатією пінг-понгу". Бо першим кроком на шляху до зустрічей Америки з Китаєм була участь американської пінг-понгової команди в змаганнях на території Китаю. Водночас роз-

громлено змову серед вищих партійних і військових діячів, які були за союз Китаю з Кремлем проти Америки.

Відбуття зустрічі американського президента з пекінським лідером на території Китаю дозволило Пекінові зберегти почуття гідності в тяжкій ситуації. Адже довелось розмовляти з "американськими імперіялістами" перед лицем видимої загрози з боку соціалістичного Радянського Союзу. На користь през. Ніксона промовляє його вміння збагнути ситуацію китайського партнера і поступитися несуттєвими престижевими моментами.

Знайти якусь формулу порозуміння з Вашингтоном Пекін мусив, бо Москва почала обходити оборонну лінію Китаю з південного заходу. Кремль підтримав Індію в її війні з Пакистаном, який утримує добрі стосунки з Китаєм. Створення держави Бангладеш відкриває Москві нові можливості на Індійському океані. Північний В'єтнам, заклопотаний своїми власними інтересами, воліє далекий СРСР, ніж сусідній Китай. Японія ускладнює становище Китаю не меншою мірою. Тому китайський дракон, як можна здогадуватися, вирішив визнати, що він є паперовим драконом і може бути знищений, якщо його структуру не зміцнити якимось тривалішим матеріалом.

Що в Москві давно заходжувались узяти Китай в радянсько-японські кліщі, нині видно з такої події: Москва готова дати японським капіталістам доступ до експлуатації сибірських нафтових родовищ, дарма, що формально СРСР і Японія все ще перебувають у стані війни, бож мирового договору між ними й досі не укладено.

Зближення між Пекіном і Вашингтоном — важлива подія останнього чвертьстоліття, бо воно докорінно змінить уклад сил в Азії та на морях, що оточують той континент. Замість потужної стіни "стримування комуністичних країн" застосовується тактика державно-економічних об'єднань, здатних "воювати" на всі сторони одночасно. Пожвавлення торговельних зв'язків між Америкою й Китаєм допоможе вивести китайське суспільство із самоізоляції на шлях співпраці з сусідами. Піднесення економічного рівня Китаю і тих країн допоможе їм успішніше протиставитися Рад. Союзіві на азійському континенті, на Тихому та Індійському океанах.

Майбутнє покаже, наскільки ця політика правильна. Однак нині Москва вже не сміє погрожувати своєю атомно-ракетною дубинкою Китаєві чи іншій азійській державі, бо американський орел стає дедалі більш прийнятний для азятів, як символ мирної співпраці проти традиційних імперіялістів — росіян будь-якого забарвлення.

СРСР

— Перед лицем складної міжнародної ситуації московські керівники силкуються "навести лад" у своїй багатонаціональній імперії та надати їй гуманнішого вигляду. Тому випущено на волю російську поетку Наталю Горбаневську (17 лютого), яку КГБ незаконно запроторило на два роки до поліційної бжевільні. Горбаневська брала участь у демонстрації проти окупування Чехо-Словаччини військами Варшавського пакту в 1968 році. Звільнення інших в'язнів, які відбули свій термін (в тому числі й українського католицького єпископа Величковського), має затушкувати невинне враження в світі від тяжкого вироку в справі Буковського та масових арештів в Україні.

— Коли радянські рабини хотіли обрати нового головного рабина в Москві, їх повідомлено, що на цей пост уже призначено рабина Єгуду Лейбу Левіна. У своїй проповіді він уже цитував слова Христа: "Віддай кесареви, що кесареви...", наче б то були слова з Тори. Його теологічна кваліфікація не певна, але певним є те, що Єгуда Лейба Левін є такий жидівського роду, хоч і близько пов'язаний з органами КГБ.

УКРАЇНА І ЛАТВІЯ

— Незаконні арешти українських патріотів в Українській РСР викликали широкий відгомін у світовій пресі. "Економіст" — тижневий журнал у Лондоні (Англія) присвятив подіям в Україні понад сторінкову статтю п. з. "Україна заворушилася: Брежнев арештує українських і балтійських вільнодумців..." Окрему статтейку присвячено ситуації в Латвії, де група партійців написала протест-звернення до компартій світу. В протесті доведено на фактах, як Москва русифікує Латвію. В обох статтях проведено тезу: Кремль побоюється, що в СРСР може прийти до координації рухів за права людини і самовизначення народів. Тому арешти проведено в різних республіках.

ІЗРАЇЛЬ

— В 1971 році з СРСР емігрувало до Ізраїлю понад 13.000 жидів. У цьому році кількість таких же емігрантів зростає до 35, а то й до 40 тисяч. Деякі спостерігачі висловлюють імовірний здогад, що Кремль хоче одним ударом забити двох зайців: позбутися пекучої жидівської проблеми і підірвати економіку Ізраїлю. Там потрібна робоча сила, але радянські жиди — це переважно люди середньої класи, які не можуть знайти праці за своїм фахом.

ПІВНІЧНА ІРЛЯНДІЯ

— Проблема об'єднання області Ульстер з Ірландською Республікою лишається не розв'язаною і спричинює щораз нові втрати в людях — військових і цивільних. Британський уряд обмірковує можливість надання Ульстерові такої автономної системи самоуправління, в якій т. зв. ка-

толики (родовиті ірландці) та т. зв. протестанти (нащадки британських поселенців) мали б однакові права. Взірцем для такої реформи мала б послужити Канада з її системою двомовності.

КАНАДА І БАНГЛЯДЕШ

— Уряд Канади офіційно визнав новоутворену республіку Бангладеш, колишню східну область Пакистану, незалежною і суверенною республікою. Таким чином, Оттава порушила свій власний принцип не визнавати будьякої країни, що відокремиться від держави, яку Канада визнає і має з нею дружні стосунки. Таке питання виникло було у зв'язку з постановою Біяффри 1968-1969 р. Тоді Канада підтримала Нігерію. Тепер Оттава визнає Бангладеш і надіється зберегти приязні стосунки з давнім союзником, цебто Пакистаном.

СУДАН

— В Судані закінчилася громадянська війна, що тривала між північною і південними частинами тієї неоднорідної африканської держави понад 17 років. Угодою, укладеною в Аддіс Абебі, передбачається перетворити Судан з централізованої держави на конфедеративну з широкою автономією для південних областей. Москва пробувала втручатись у суданські справи, підтримувала централістів і плянувала комуністичний переворот. У 1971 році компартію в Судані розпущено, а водночас Судан встановив дружні зв'язки з Китаєм.

УВАГА!

УВАГА!

ЧИТАЧІ В ТОРОНТО
ЗАМОВЛЯЙТЕ ОПАЛОВУ ОЛИВУ
В УКРАЇНСЬКІЙ ФІРМІ

**ALASKA FUEL
LIMITED**

425 Jane Street — Toronto 9

Нашим клієнтам безплатно чистимо печі
й гарантуємо безплатну цілорічну обслугову
печей.

НАШ ТЕЛЕФОН: 766-3040

ЧИ ВИ ВЖЕ НАДІСЛАЛИ ПОЖЕРТВУ НА
ПРЕСФОНД СВОГО ЖУРНАЛУ "НОВІ ДНІ"?

ОЛЕКСІЙ ГРИГОРОВИЧ КОНОВАЛ

Хлюпни нам, море, свіжі лави!...

П. Тичина

Оцих небагато слів, але як же заслужених і назрілих, — дуже хотілося нам сказати рік тому. Не сказали досі, бо не могли: просто сам Олексій Григорович огинався — не давав про себе нікому повних даних, мовляв, устигнете ще, не знати — чи це потрібне, дайте дожити до круглішої дати або щось більше довершити. Аж нарешті нам його скромність почала не подобатись — і наці терпець урвався: або зараз — і як треба, за його згодою і на матеріалі з перших рук, або завтра — і як самі захочемо і що знаємо чи й не знаємо, отже й такого понапишемо, що потім і спростовання не допоможе... Останній спір із Ол. Гр. був у справі фота: не хотів дати більшого за т. зв. паспортного розміру — "дасте десь у куточку". Домігшись ж від нього фота звичайного розміру (мовляв, клішарня наша тільки з більших малі робить), ми щиро сказали йому наперед, що то вже наше діло, яке ми тепер зробимо в клішарні фото і де його примістимо.

Рік тому вже було актуальним те, що ми робимо зараз: на шостому з'їзді УРДП в Чикаго, грудень 1970 р., перебрано головою партії В. І. Гришка, на пропозицію якого пленум ЦК УРДП обрав Ол. Г. Коновала генеральним секретарем (до цього з'їзду О. Коновал спершу був 2-им заступником ген. секретаря, а після смерті П. К. Волиняка цілий рік — аж до 6-го з'їзду — виконував обов'язки 1-го заступника ген. секретаря). Молодий український діяч, цебто Олексій Коновал, так відзначився до того з'їзду на новому для нього посту в партії, так добре все підготував до з'їзду і так добре організував перебіг з'їзду в своєму місті, що його організаторські здібності і особисті якості аж ніяк не могли лишитись не поміченими і не оціненими належно. Учасники з'їзду (делегати) і гості рознесли добру славу про доброго генерального секретаря й організатора всієї з'їздової машини по всьому світу (США, Канада, Європа, Англія, Австралія...), а в відповідь на те наші читачі відразу почали домагатись, щоб ми в своєму журналі не забарились відзначити це небуденне явище — бож це матиме і цілком практичне значення: стане заохотою, прикладом до наслідування в нашому організованому житті на еміграції, не лише партійному. А найпершим у цій справі озвався проф. Ф. Ковтонюк, який хоч і не був на з'їзді, але якому все про з'їзд, про роллю на ньому нового ген. секретаря делегати сказали, якому (Ф. Ковтонюкові) було великою втіхою, що молодий патріот Олексій Коновал з таким великим успіхом і так порівняно скоро впорався з наслідками дуже шкідливих інтриг і пізніше блазенства свого перед-попередника.

Олексій Григорович завжди підкреслює, що свої успіхи на новому посту він завдячує добрим своїм товаришам, здібним і самовідданим сподвижникам, як д-р Анатоль Лисий (організаційний референт), Віталій Бендер, Микола Дзябенко та ін.; що його заохочує так усердно трудитись для своєї організації і окрилює така очевидна згуртованість кращого членства навколо нового лідера — незвичайно здібного, працьовитого і до кінця відданого справі, навколо лідера, якому членство беззастережно довіряє, якого шанує і любить, яким повним правом пишається. Ці слова Олексія Григоровича про голову партії — такі ж щирі, як і правдиві. Але й від його колег, керівного складу партії, та рядового членства всюди чуємо: добре помагати такому генеральному секретареві, який сам так багато працює і якого можна тільки дуже шанувати і якому можна тільки з певністю довіряти. А таке чуємо насамперед від таких членів керівного складу, як той же організаційний референт д-р А. Лисий, який на з'їзді взірцево головував (на 5-му з'їзді він так само себе зарекомендував — як заст. голови з'їзду), а звіт про свою роботу за попередній термін склав з такою подиву гідною американською діловитістю й українсько-патріотичною сердечністю, що просто зачарував учасників з'їзду; як той же Віталій Бендер — безмежно щира й мила людина з Донбасу, який на з'їзді виявив незвичайний дипломатичний хист і вправність у дебатах, бистроту і сприт у підході до вирішення складних справ.

***

Ось основні дані з життєпису О. Г. Коновала. Народився він 1933 року на Полтавщині — з родини потомствених пасічників, які, мабуть, і самі ласували медком: Олексій Григорович ще й як охоче до меду припадає (більшість пасічників і їх родин — цілком байдужі до меду). Типова доля української родини тих кошмарних тридцятих років: батько Григорій Никифорович — за небажання вступити до колгоспу — опинився на Колимі, мати з трьома маленькими синами коротала дні в холоді й голоді, бо й рештки пасіки в 1934 році були та загули, а самого дідуся-пасічника вбито перед тим на тій же пасіці.

Чудом виживши в сталінському заповіднику на Колимі, батько повернувся до родини перед самою війною. Війна, рух на захід: Польща, Чехо-Словаччина, Зах. Німеччина — Штуттгарт, Ельванген, Новий Ульм — в одному таборі з Іваном Багряним, М. Г. Воскобійником... Там же ще малий Олексій учився в українській гімназії, де його пригощав, здається, Анатоль Юриняк і моєю граматикую.

До Америки з усією родиною Олексій прибув у 1950 р. Згодом — навчання в Іллінойському

університеті, на відділі авіаційно-інженерному. А від 1954 до 1956 р. — в американській армії, у тій частині, що перебувала в Зах. Німеччині, навчився там стріляти не за фройляйнками, а з гармат, був артилеристом, хоч був щасливий — і ніде на фронті пороху не понюхав. Бувши на військовій службі, не раз навідувався до Нового Ульму — побачитись із знайомими, заглянути до редакції "Українських вістей".

Повернувшись з армії назад до Чикаго, вступив і закінчив Іллінойський технологічний інститут (йому були зараховані два роки попереднього навчання в Ілл. університеті — як підготовчі, загальноосвітні) з дипломом інженера-механіка (1960), а вслід за тим склав іспити на професійного інженера, щоб мати право відкрити власну контору.

Тепер працює Олексій Григорович як інженер-проектувальник в архітектурній фірмі м. Чикаго, яка побудувала в центрі міста "Маріна Сіті" — наймодерніші і височенні циліндричної форми дома.

Одумівцем став він у 1951 р. Двічі був обраний головою своєї філії ОДУМ у Чикаго, був заступником голови Головної управи ОДУМ, референтом юного ОДУМ-у, а понад десять років уже — референт преси та інформації. З 1962 до 1967 року редагував одумівську сторінку ("Літопис ОДУМ-у") в щоденнику "Свобода"; а відтоді й до 1971 р. — те саме й там же робив із Олексієм Шевченком. Від 1962 р. редагує одумівську сторінку в "Українських вістях" (Новий Ульм), належить до складу редколегії журналу "Молода Україна", де дотепер часто друкувалися його статті. У 1962-63 роках редагував "Куток одумівця" в газеті "Українське життя", Чикаго, і там і в той самий час вів рубрику під назвою "Чи відомо вам?" Понад 10 років Ол. Гр. акуратно виконує обов'язки представника одумівського журналу "Молода Україна" на США: у нього на письмовому столі повний адресар цього журналу, яким він допильнює всіх передплатників і до якого постійно додає нових, зойно завербованих — його ж заходами. Фактично він же вирішив долю виходу в світ альманаха-збірника ОДУМ-у, присвяченого 15-літтю організації: зібрав потрібний матеріал, фонди і притягнув до праці редакційних співробітників (а бачивши, як хтось із них щось дуже довго вовтузиться, сам же й виштовхнув на світ той альманах — бодай до 20-ліття ОДУМ-у), а потім сам же й розповсюдив половину накладу цього видання. Крім того, в ОДУМі ж Ол. Гр. працює як голова виховної ради (юний ОДУМ) — у Чикаго (місцева філія), він же й референт преси та інформації (голова управа).

Став членом УРДП Олексій Григорович у 1967 р., хоч партією цікавиться і значно давніше: читав усі видання УРДП, а "Українські вісті" постійно читав ще з гімназійних часів. Відразу потрапивши у вир організаційного життя партії, скоро став 2-им заступником генерального секретаря, а згодом прийняв обов'язки 1-го заст. секретаря (по смерті П. К. Волиняка), довелося йому

мати справу з неприємними наслідками степапенківщини — аж до тріумфального відбуття 6-го з'їзду УРДП.

В Українському публіцистичному інституті (його ініціатором був пок. Мик. Шлемкевич) Ол. Гр. бере досить діяльну участь — від 1967 року він там виконує обов'язки референта преси та інформації (Чикаго). У Чикаго ж Ол. Гр. належить до українського дискусійного клубу, де йому припало бути секретарем. Головою цього клубу є широко відомий український адвокат д-р Ілля Мула. І це ще не все — не весь "добровільно взятий клопіт", як висловлюється наш відносно молодий іще і всюдишній громадський і партійний діяч Ол. Гр. Коновал.

**

Спостерігаєш його, понад міру обтяженого щодня і щогодини працею, громадськими обов'язками і клопотами, — і дивуєшся: як можна бути таким зовні спокійним, зрівноваженим, навіть завжди усміхненим? Якось і звідкись та невичерпна енергія в чоловіка береться, чимось той бадьорий і здоровий дух у нього тримається. І ми, мабуть, знаємо секрет, але скажемо тут потім.

Знаємо ми Ол. Гр. і як батька родини, взірцевого сім'янина; знаємо його молододружину-красуню Марію Андріївну, їхніх здоровеньких і добре вихованих дітей — Тараса (9 років) і Олесю (сім років). На лиці у всіх їх — ніби написано: у цій сім'ї панує справжня Божа благодать. Не чути в домі ніколи прикрого слова чи подразненого тону, нема непослуху дітей, в усьому помітне взаєморозуміння, пошана і любов, ніхто не витворює напруження, бо кожне знає своє місце в родині, свій обов'язок і не порушує встановленого ладу й порядку в хаті — як у віночку, сказав би Нечуй-Левицький. І певна річ: тут найбільша заслуга Марії Андріївни — при доброму чоловікові. А ті гарні дітки та тільки українською мовою в хаті говорять між собою, самі одне одному і батькам нагадують, що їм треба поробити домашні завдання з української парафіяльної школи...

З такими вродженими даними, як в Ол. Гр., — працьовитістю, настирливістю й послідовністю в усьому — не трудно стати навіть великим багатієм в Америці. Він, звичайно, не живе бідно, але тільки з того, що заробляє на службі: дотримується мудрої і пристойної ощадності (не має двох чи трьох авт, не п'є зайвої чарки і не програє грошенят), він з дружиною, дуже доброю господинею, цілком успішно і спокійно зводить кінці з кінцями, живучи в доброму районі на передмісті, і не відчуває потреби, щоб дружина також ходила на заробітки — замість творити благодать у хаті й родині.

Від дідуся і від батька — обох добрих пасічників — Ол. Гр. унаслідував і життєву філософію, і настанову до життя: робити все методично, акуратно і з філософським спокоєм. Але й того він ніколи не забуває, що йому дідуся вбили, батька на Колиму забирали — ні за що й ні про що, ще його ж із братіками рятувала від видимої погибелі рідна Мати.

...Секрет і джерело бадьорого духу в Ол. Гр., його енергії і запалу та витримки в праці для загального добра, для української громади-пасіки — у родинному щасті, у згоді в сімействі, де, як у вулику, у повній гармонії життя пливе; у потягові до багатства не матеріального, а вищого — духовного; у глибоко і на все життя усвідомленому почутті обов'язку працювати для щасливої України і долі її народу, бо ж для цього Мати йому життя чудом урятувала колись. І він знає, що Україна таких завзятих і відданих працівників потребує, все більше і більше. І він вірить, що Україна матиме їх — тут і там. І робить він усе, щоб тих потрібних працівників було якнайбільше. І тому йде в гуцулську землю, щоб поривати

й вести їх до мети. Такий удався син і онук українських пасічників, завжди прикладних громадян, надійних і певних.

Олексій Григорович, вихований і підготований до громадської праці ще й в одумівському середовищі, працює багато і безвідмовно, не вимагаючи й не сподіваючись за це подяки, похвал чи винагороди. Добровільно узявши на себе пута, як Франко казав. Або, за його ж словами, "добровільно взявши клопіт".

Такого має тепер УРДП генерального секретаря. Такого має нинішній проводир цієї партії Василь Ів. Гришко — надійного молодшого соратника. Нехай їм Бог помагає!

Дарія СІЯК

З НОВИХ ВИДАНЬ

АРХЕОЛОГІЯ. 1. Київ, "Наукова думка", 1971. 120 стор. Ін-т археології АН УРСР. Українське т-во охорони пам'яток історії та культури. 84 коп. "Археологія" — це новий журнал, кварталник, науковий орган Інституту археології АН УРСР, створений замість збірників, які виходили під цією ж назвою з 1948 р. по 1970 рік (24 томи).

У вступній статті від редакції дуже войовничо заповідають "непримириму боротьбу проти всіляких антинаукових буржуазних теорій в археологічній науці".

Квартальник має сприяти й розгортанню творчих дискусій, глибокій науковій критиці в дружній, діловій, творчій атмосфері.

В процесі археологічних досліджень території України, що тривають близько 200 років, нагромадилися величезні археологічні матеріали. Назріла потреба їх впорядкувати й систематизувати. З цією метою Інститут археології АН УРСР готує "Археологічну карту УРСР", у якій будуть розміщені й відповідно інтерпретовані усі відомі на сьогодні археологічні пам'ятки і матеріали.

Публікація нових археологічних джерел, видатних відкриттів і знахідок знайде своє місце на сторінках кварталника в розділі "Повідомлення і публікації".

У вступній статті згадується також, що Інститут археології видає тритомник "Археологія Української РСР", про який уже згадувалося ще 1967 р., але по нинішній день ми того видання ще не бачили. Ще згадується, що підготовляється перший том десяти томної "Історії України", яка була також вже давніше заповіджена.

НУМИЗМАТИКА И СФРАГИСТИКА. 4. Київ, "Наукова думка", 1971. АН УССР. Ін-т археології. 1 руб. 75 коп. Тираж 3.200.

Крім періодичних видань, Інститут археології при АН УРСР у Києві видає ще і тематичні

збірники, між ними чотири випуски (дотепер) Нумізматики і сфрагістики — російською мовою.

У 4-му випуску збірника вміщено дослідження і повідомлення про античні монети Північного Причорномор'я, про монети Великого Київського Князівства X-XI — XIV ст., матеріали про грошеві обороти на Україні в XVII ст., подано тут також каталог сфимок 1655 р.

Птуха М(ихайло) В(асильович). **Вибрані праці.** Київ, "Наукова думка", 1971. 411 стор. АН УРСР. Серія: Видатні вчені УРСР. 2 крб. 64 коп. Тираж 600.

Птуха Михайло Вас. (1886-1961) економіст-статистик, академік Академії наук УРСР і доктор економічних наук, народився в Острі (тепер Чернігівська область) в родині службовця. В 1910 р. закінчив юридичний факультет Петербурзького університету. З 1913 р. приват-доцент Петербурзького університету. В 1916-1918 рр. викладав політичну економію і естатистику в Пермському відділенні Петербурзького університету. В 1918 р. переїхав до Києва і протягом 1919-1938 рр. очолював Демографічний інститут АН УРСР, а в 1940-1950 рр. відділ статистики Інституту економіки АН УРСР. Поряд з ним у 1945-1950 рр. він був головою Відділу суспільних наук і член Президії Академії наук УРСР. 1918-1939 рр. завідував також катедрами в ряді вузів Києва. Був членом редакційної колегії Статистичного словника. Брав активну участь у виданні різних статистичних збірників. М. Птуха — автор понад 80 наукових праць. Птуха обгрунтував ряд нових наукових тез у демографії. Розробив схему вивчення демографічних процесів та запропонував методику заповнення цієї схеми на практиці. Висновки М. Птухи з досліджень плідності, шлюбності, смертності населення здобули світове визнання. Зокрема велике наукове значення мають його методи побудови сумарних таблиць смертності. Він дав теоретичне визна-

чення статистики як суспільної (гуманітарної) науки.

В описуваній книжці вміщені, крім вступної, такі статті: "Життя та наукова діяльність М. В. Птухи" кандидата економічних наук П. Пустохода, "Загальні питання демагогії — статистики населення" і "Методологія та методика демографічного аналізу". Кінчається списком важливіших творів М. Птухи з ділянки демографічної статистики.

Горленко В. Ф., Бойко І. Д., Куницький О. С. Народна землеробна техніка українців. (Історико-етнографічна монографія). Київ, "Наукова думка", 1971. 164 стор. АН УРСР. Ін-т мистецтвознавства, фолкльору та етнографії ім. М. Т. Рильського. 1 крб. 33 коп. Тираж 3.000.

У книзі висвітлено розвиток землеробської техніки на Україні від середньовіччя до наших днів. Від звичайного рала з трипільської культури через плуг до тракторів і комбайнів.

Використання різноманітних за походженням джерел і матеріалів разом з даними археології дозволило досить глибоко і повно уявити українську народну техніку й представити її в усій різноманітності.

Автори розглядають розвиток народної землеробської техніки українців у зв'язку з іншими факторами: природними умовами, традиціями, що склалися протягом віків, взаємовпливами з іншими народами і т. д.

ЛІТЕРАТУРА

Качалуба Михайло. Бульварами серця (поезії). Париж, 1971. 70 стор. Качалуба Михайло народився 1908 р. в с. Романове на Західній Україні, в селянській родині. Гімназію закінчив у Тернополі, вищу медичну освіту здобув в Женеві. Коли повертався додому, в Чехо-Словаччині застала його друга світова війна. Він залишився в Чехо-Словаччині і довго працював лікарем у Дольнім Кубині, опісля в Кошицях. Нині знову в Женеві.

Вперше друкував свої твори у львівських часописах "Молоді каменярі", "Студентський шлях", також писав і на сторінках словацьких часописів. Виступав на сторінках прашівської української преси, друкував збірку дитячих віршів "Польові дзвіночки" в Пряшеві 1966 р.

Вірші — його особиста лірика, туга за батьківщиною, на медичні теми, поет — лікар. А також болючо-гіркі переживання емігранта. У віршах можна спостерегти біографічні моменти.

ЗНОВУ ТРАВЕНЬ

Знову травень кучерявий,
запашний...
Блуджу з вітром поміж трави
в сіті мрій
і співаю небу, сонцю
гімн весни;
моя доля розсипає мої сні,

мої пісні цвіркунами
по полях,
мої мрії павуками
в щілинах.
Я біжу, щоб позбирати,
подусить...
Та не дасться їх спіймати,
будуть жить...
З травнем сонце повинчалось
золоте.
В моїм житті колосистім
мак цвіте.
Хай цвіте ще, хай співають цвіркуни, —
солов'ї мої затихли
ще з весни.

Горlach Леонід. Танок дощу. Поезії. Київ, "Молодь", 1971. 71 стор. Тираж 1.500. Художнє оформлення Т. Й. Сільваші.

Горlach (Коваленко) Леонід Никифорович народився 1941 р. в містечку Ріпках на Чернігівщині. Закінчив середню школу в с. Монастирище Ічнянського району, потім Ніжинський державний педагогічний інститут — філологічний факультет. Служив в армії, опісля на журналістичній роботі, був редактором у видавництві "Дніпро". Нині працює в Спільці письменників України.

Видав книги віршів: "Сонце в зніцях" (1965), "Лебеді" (1967), "Дивосвіт" (1970) і для дітей "Зелений букварик" (1969), "Чумацький шлях" (1970).

МУЗИЧНА НІЧ

Вібує ніч на крилах цвіркунів.
Блакитний сон вібує в унісон.
Як сон — озон, і лилики вогнів
Вростають у мій піано-п'яний сон.
То дивина, що без вина — і п'яно
Отак лежати навznak у траві,
І чути, як вона вросла духмяно
У думи невсипущі нуртові.
І ти стаєш стеблиною, і миттю
Вростаєш у небесне чисте тло,
Зливаєшся з померхлою блакиттю,
Над ніччю піднімаючи стебло.
Пливеш в безмеж.
А ніч така гулка,
Такі акорди виставили чати!
І ти вже сам давно — як музика,
Якій судилось ніч одну звучати.

Онкович Дмитро. Межа (вірші). Київ, "Молодь", 1971. 47 стор. Тираж 1.500. Онкович Дмитро Юліянич народився в Надзбруччі — в селі Турчинцях. Закінчив середню школу, потім армія, Донбас, знову навчання. Після закінчення Київського університету працював редактором в РАТАУ. Нині редактор у видавництві "Молодь". "Межа" — третя збірка поета. Художник — В. В. Кузьменко.

Бухкає сніг,
під ногами глибокий.

Сніг шурохтить по плечі.
 Кожна сніжина
                                 цїлиться в око —
 Вдарити болючіш.
 В очі.
 В очі.
 В очі регоче
 Вітер:
 Ха-ха, ха-ха.
 І з усієї сили
 В груди штовха.
 Нахиляються люди —
 Бачать
                                 свої лиш ноги.
 Пригинаються люди —
 Хвищу
                                 беруть на роги...
 Важко.
 Пурга.
 Проти вітру —
 П'ядь,
 П'ядь,
 П'ядь.
 Білі вужі метілі
 Під ноги повзуть і шиплять...

Забаштанський Володимир. Віра в людину.
 Поезії. Київ, "Молодь", 1971. Художнє оформлення М. М. Шелеста.

Забаштанський Володимир Омелянич народився 5. 10. 1940 р. в селі Браїлові на Вінниччині в робітничій сім'ї. По закінченні семирічки навчався у будівельній школі в Донбасі. Працював бутоломом у кар'єрах, помічником кочегара на цукровому заводі. На вісімнадцятому році життя, внаслідок нещасного випадку, втратив зір і руки. Після лікування в Київському ортопедичному інституті навчався в школі робітничої молоді. Потім з відзначенням закінчив філологічний факультет Київського університету. З 1961 р. друкує вірші у періодичній пресі. В 1967 р. у видавництві "Радянський письменник" вийшла його перша збірка "Наказ каменярів".

Що в світі вище людської гордині?
 Хто вміє долю так свою кувати?
 Тож підведись, бо гидко це — людині
 Перед людиною колінкувати.
 Мов реставратор пильно день при дні
 Від бруду років оновля картину,
 Від черствости, нещирости й брехні
 Любов'ю оновляйте ви людину.
 Терпіти доведеться глум і кпини,
 Каратися на вогнищі страху,
 Звикайте ненавидить зло людини
 І над усе любить її саму.

Мах Петро. Вікна. Пастелі. Київ, "Молодь", 1971. 62 стор. Тираж 5.000. Художнє оформлення Б. Л. Туліна.

Мах Петро Петрович народився на Холмщині в с. Корхові 1934 р. Переїжджає на Волинь 1945 року. Закінчив філологічний факультет Львів-

ського університету. Відтоді на журналістичній роботі. Автор поетичних і прозорих книжок: вірші — "Перші промені (1958)", "Поезії" (1960), пастелі "Пісня кленів" (1965), документальна повість "Віра Глод" (1966), книга новель "Поклін Джоконді" (1968).

ГОРДОПЛЕСО

Пливуть вінки...
                                 Несе їх тихий Псьол,
 погойдує, як згадки.
                                 "Весновіння!" —
 кричить зеленим покликом лоза,
 а він мовчить, в мовчання відпливає...
 "Куди? Куди?" — зігнулася верба
 над крутовиром, як несамовитка.
 "Несу вінки я у Зелений Гай,
 Зелений Гай,
 Зелений Гай —
 На гордоплесо України!"

НЕВГАМОВ'Я

Через лютець
                                 у літо
   струмок гомонів.
 Обминав
                                 корчовища й піщаність,
 аби подих в леваду
                                 новий принести,
 аби людям красу відкрити...
 ...Через лютець у літо
                                 струмок гомонів,
 і ріка його винесла в море!

РОСОВИЦЯ

А на горі баввоніє остання легенда
 Миються росами трави —
 ранок розплющує очі.
 Двоє ідуть на вершину.
 Губи їх тихо іскряться.
 Дійдуть? Не знаю.
 Внизу-бо така росовиця!
 ночі...

ВИДАННЯ ДЛЯ НЕПИСЬМЕННИХ

У Боготі (Колумбія) з'явилося Товариство неписьменних. Щоб залучити більше людей до своєї організації, керівники Товариства випустили у світ 10 тисяч друкованих проспектів і 20 тисяч плакатів.

НАСЕЛЕННЯ ЗЕМНОЇ КУЛІ

За даними демографічної комісії ООН найбільшу кількість населення мають такі п'ятнадцять держав: Китай — 740 мільйонів чоловік, Індія — 537, СРСР — 240, США — 203, Індонезія — 116, Пакистан — 112, Японія — 102, Бразилія — 91, Нігерія — 64, ФРГ — 56, Італія — 53, Франція — 50, Мексика — 49, Філіппіни — 37 мільйонів чоловік.

Очевидно, на 15-му місці треба було б поставити Україну, але її проковтнув у статистиці СРСР.

ВИСТАВКА КАРТИН ЕДВАРДА, ЮРІЯ ТА ЯРЕМИ КОЗАКІВ

I ВЕЧІР ГУМОРУ Й САТИРИ ЕКО В МОНРЕАЛІ

"...Тепер я вже, як то кажуть, на ретайремент, проансїєйшин мене вже си не тичит. Сиджу собі вдома коло жони і малюю образки. І раз у рік везу їх до Гантеру, як колись возили готові горшки на ермарок. А часом заманет їкіс голоси сирени і я зїжджу з гантерської дороги, і заїжджу, як от сьогодні, до Монреалу. І так есос іде. Хоч одна мисиз казала, що мені би ліпше ішло, якби я малював такі образки, як "Вїзд Хмельницького". Але, — як сказав Стефанік, — я вже до того застарий і дурний", — так закінчив з усмішкою розповідь про себе Едвард Козак на "Вечорі сатири й гумору ЕКО" 4-го грудня 1971 р. захопленим слухачам шцерть виповненої залі собору св. Софії у Монреалі.

ЕКО розповів про початки своєї мистецької кар'єри дома та перші кроки на еміграції, а зокрема про працю в американському телебаченні. Розпочав він розповідь своєю словами "Чесна еліто", тобто так само, як він це робить у журналі "Лис Микита", де за посередництва літературного Гриця Зозулі гуторить зі своїми читачами спеціальним говором на різні теми.

Цим разом голос сирени, що заманила Едварда Козака "зїхати з дороги гантерської" і привезти образки до Монреалу, пролунав від Українського комітету співпраці з музеєм мистецтв та Українського літературно-мистецького клубу. На їх запрошення маляр, гуморист, сатирик, карикатурист і редактор журналу "Лис Микита" загостив до Монреалу на два дні — на 4-е й 5-е грудня 1971 р. Прибув він у товаристві своєї дружини й сина Юрія з дружиною, і привезли вони понад 60 картин, в тому 13 картин Яреми Козака, молодшого сина Едварда Козака.

Любителі й покупці українського живопису мали великий вибір — від картин специфічного стилю і з українською тематикою Едварда Козака до іконопису чи імпресіоністичних творів Юрія Козака та безпредметних чи напівабстрактних фігуральних картин — з посмаком ліризму — Яреми Козака. Монреальські українці виявили велике зацікавлення до виставки. Виставку відвідало понад тисячу осіб, при чому всі три відміни картин роду Козаків знайшли своїх покупців.

Всією програмою виставки керувала голова Українського літературно-мистецького клубу Марія Логуш, мистців привітала й представила публіці голова Українського комітету співпраці з Монреальським музеєм мистецтв малярка Адріана Лисак; вона поінформувала присутніх про менше їм відомих малярів — Юрія й Ярему Козаків.

Юрій Козак народився в Стрії. Мистецьку освіту здобув у Детройті, де закінчив Інститут образотворчого і народнього мистецтв. Спеціалізувався в іконописі. Брав участь у збірних ви-

ставках у Філядельфії, Детройті, Чикаго, Нью-Йорку, Торонто. На конкурсі, що його влаштували ченці чину Василя Великого, Юрій Козак був нагороджений першою премією. Останнім часом він виявляє нахил до імпресіонізму в малярстві.

Ярема Козак народився в Кракові. Закінчив Вейнський університет у Детройті зі ступенем бакалавра красного мистецтва. Спочатку його картини мали зовсім абстрактний характер, але згодом він переходить і до інших жанрів, включаючи й фігуральні композиції. Дотепер Ярема брав участь у збірних виставках в Детройті, Чикаго, Філядельфії, Нью-Йорку, Торонто.

"Вечір сатири й гумору ЕКО" розпочався вступним словом Романа Рахманного про Едварда Козака — маляра, сатирика, карикатуриста, гумориста, видавця й редактора. Промовець підкреслив, що у малярському світі Едвард Козак зумів знайти свій власний шлях, витворив особливий стиль, здобув велику популярність. Найкращим доказом того є великий попит на його картини. Найбільше уваги приділив доповідач заслугам ЕКО в галузі сатири. "Багато радости приносять його кмітлива думка та ілюстрації, багато усмішок викликають гуморески, але й багато думок збуджують усі його сатиричні репліки, спрямовані на рідне, українське оточення і на чужинецький світ. Він без злоби висміює їх своїм дотепним жартом чи вмілим карикатурним рисунком. ЕКО для нас — говорив Рахманний — є людиною, що тримає дзеркало в руках і закликає нас по-доброму приглянутись самим до себе". Крім того, ЕКО вже віддавна використовує сатиру, як один із засобів викривати наших ворогів, чим він виконує роль "воїна на українському політичному фронті".

Крім згаданої на початку сатири "ЕКО про себе", у програмі вечора був ще сатирично-гумористичний діалог пера ЕКО під назвою "Гриць Зозуля й мисиз Євдошка", в якому автор указав на наші вади та зміни в психологічному наставленні до освячених традиційно вартостей. Показав нас позбавленими від деяких своїх же культурних надбань, але й не збагаченими налетами інаксовного навколишнього середовища. Своєю живою реакцією на тонко ткану мережу спостережень учасники вечора дали доказ, що вони зрозуміли провідну думку діалогу двох простих людей про зовсім не прості проблеми.

І ще потішив ЕКО публіку додатковим авторським виступом, який він назвав "Баналюки навесело". Користуючись основними засобами рисунка, як пункт, риска, коло тощо, ЕКО креслив різні предмети, ведучи водночас сатирично-гумористичну розмову та вказуючи на деякі аспекти громадської символіки в формах його творчості.

ЧИ ПОТРІБНА ЛІТЕРА "Г"?

Народня українська мова не має звука г, але він вживався і вживається у словах, запозичених із чужих мов. У давні часи позначувано його сполученням літер кг (напр. "Сонкгушкович"), як тепер позначає його новогрецька мова (напр. кгарадж — гараж). Хоч г вживається давно, невідомо, коли та де його писати.

"Академічний" правопис вчить, що у словах "присвоєних" нашою мовою треба писати г, а у словах "неприсвоєних" г. Однак "академічний" правопис не вказує, які слова треба вважати за "присвоєні", а які за "неприсвоєні", і тим зводить нанівець власне правило.

Можуть бути дві можливості: слова можуть бути присвоєні тому, що давно увійшли до мови, або ще й тому, що від них утворено вже інші, похідні слова. В обох випадках мова про чужі слова.

Але чи ми дотримуємось тих вказівок? Візьмим ім'я римського імператора Августа, яке зустрічається в Євангелії. Християнство маємо вже майже 2000 літ (рахую від ап. Андрія). Часу було досить, щоб присвоїти, а правописні словники (напр. О. Панейка, Львів 1941 р.) пишуть *Август*. Так само слова *legion*. Але Галичина (від лат. *Galitia*), яку знаходимо на *Tabula Peutingeriana* з 4-го віку після І. Хр., — присвоєна. Слово *глей*, яке взяте з кельтського *glainos* (етимологічний словник М. Фасмера) і має понад 2000 літ життя в українській мові — не присвоєне. Галич з *Galicus* — присвоєне.

Щоб належно написати чуже слово, мусимо добре знати, як воно вимовляється (чи вимовлялось) у мові, з якої взяте. Це справа трудна іноді і для доброго філолога, а вже цілком не під силу пересічному вчителю або учневі. Візьмим слово *гарбуз*. Гарбуз, огірки, горох, мак та інші — рослини не нашого підсоння, вони до нас принесені, а з ними прийшли й їх назви. *Гарбуз* — слово османо-тюркське, прийшло через Крим — карпуз (Фасмер). Має воно початкове "к" і невідомо, як його в нас написати — з г чи Г. Маємо інше подібне слово: *гніт* (до свічки) з німецького *Knoten* (лат. *nodus* — вузол). Хоч у німецькій мові маємо к, в укр. пишемо Г, тим часом ніхто не напише гарбуз. Проф. П. Ковалів ("Нові дні", жовтень 1971 р., стор. 25) вважає, що Г у слові *гніт* потрібне, щоб відрізнити від *гніт* — гнітити. Однак подібних однозвучних слів маємо більше, напр. *зброд* (місто) — *горбд* (овочевий); *груда* (кавалок) — *груда* (замерзла дорога); *губити* (нищити) — *губити* (втрачати) тощо.

Програму вечора доповнив квінтет пластунок, який проспівав під акомпаньямент гітар в'язанку пісень. Під час їхнього співу на екрані показано низку картин ЕКО зі збірки "Село".

Українська громада Монреалю підтвердила, що вона шанує своїх культурних діячів, любить українське мистецтво та розуміє і високо цінить кольоритну мову сатири ЕКО. "Єдиною мірою

Як довести правопис слів *алькоголь* і *альгебра*? Обидва слова арабського походження, а арабську мову мало хто знає. Приймаємо правопис німецький або польський. Отже, щоб знати, де писати г, а де Г, треба знати німецьку, а ще краще латинську та польську мови.

Якщо візьмемо для окреслення поняття присвоєних слів утворення від них похідних слів, то незрозуміло, чому слово *грунт* маємо писати через г. Маємо утворені від нього (похідні) слова як *грунтувати*, *підгрунтя*, *грунтвага*, *загрунтувати*, *грунтознавець*. *Грис* (висівки) пишемо через г, а *грисляк* (хліб з грисом) через Г (Словник Б. Грінченка).

Знання латинської, німецької та польської мови значно полегшує правопис Г-Г в сумнівних словах тим, хто ці мови знає, тому не диво, що українці, які знають згадані мови, обстоюють уживання Г, а тим, хто згаданих мов не знає, радять вживати правописних словників. Але уявіть собі становище вчителя в класі, коли учень написав на дошці, припустім, *гвалт*, а учитель не знає, як це слово написане в словничку. Чи він може відкрити словничок на очах класу? Або секретарка, якій шеф диктує лист, нагло скаже: "Почекайте, я загляну до словничка". Ще до того треба знати, до якого словничка дивитись, бо по-різному пишуть.

Якщо прислухаємось до живої мови, то переконаємось, що в ній слів з Г менше, ніж у правописних словниках. Кожна мова — це стихія, яка живе своїми законами, і ми змінити їх не в стані. Звук г, повторюю, не властивий українській мові, він чужий, зустрічається в словах, узятих з чужих мов, і ступнево в них зникає. У 1918 р., коли я починав працювати, прислухався до вимови на селі (с. Бугрин на Волині) — тоді всі вимовляли Гринджоли, Ганок, Гудзик, але коли прислухався у 1940 р., то лише старші вимовляли по-давньому, а молодші вже виразно вимовляли Гринджоли, Гузик, Ганок. Перемогла українська стихія.

Мова — ознака національної окремішності і якщо бажаємо бути одним народом, мусимо мати одну мову. Не може бути жадного "подвійного написання" залежно від місцевої вимови, бо тоді нема одности. Відсутність твердих, зрозумілих для всіх правил правопису та дозвіл писати по-різному допроваджує до того, що маємо, властиво, одне "правило" правопису: "Пишіть, як я пишу". Скільки українців, стільки "правописів".

Ю. П.

успіху сатирика є його популярність, бо це для сатирика найтяжче діло в будь-якій країні. Ця популярність нашого сатирика є доказом нашої власної зрілості: ми вміємо оцінити того, хто навчив нас сміятися з наших власних недоладностей і вад". — казав Роман Рахманний у своєму слові про ЕКО.

Орися Судчак

Українська Вільна Академія Наук вшанувала пам'ять Миколи Леонтовича

П'ятдесятиліття трагічної смерті Миколи Леонтовича Українська вільна академія наук у США вшанувала 6 лютого 1972 року концертом з творів Леонтовича у виконанні катедрального хору церкви Св. Володимира, Нью-Йорк, під диригуванням проф. В. Завітневича. Він же у вступному слові сказав про творчість великого композитора. Зібралось багато людей. При вході студентки збирали підписи під протестами проти арештів на Україні. Сьогодні там намагаються зрізати молоді паростки так, як 1921 року знищили геніяльного композитора, як нищили довгі роки все творче, самобутнє, нескорене.

Проф. Завітневич намалював життєвий шлях Леонтовича, що трагічно загинув, мавши 44 роки. Доповідач докладно зупинився на музичній освіті композитора, зауваживши, що деякі історики української музики закидають Леонтовичеві брак фахової освіти. Насправді ж Леонтович мав за учителів видатних музикологів. Його освіта, не зафіксована дипломами, позначилась у його творах.

Леонтович народився на Поділлі 1877 року в родині священика. З дитинства знав і любив українську пісню. Ще як учився в Кам'янець-Подільській семінарії, почав записувати народні пісні і гармонізувати їх. Талант був бистрий і конденсований, за вечір Леонтович міг зробити хорову композицію. 1899 року він закінчив семінарію, почав учителювати на Поділлі. Викладав спів і музику, керував хором і оркестрою, обробляв народні пісні. Микола Лисенко дав високу оцінку праці Леонтовича, але молодий композитор сам відчував тоді брак фахової музичної освіти. Через незнання контрапункту йому тяжко було творчо обробляти многоголосні українські пісні. Леонтович дістав підручника професора Московської консерваторії професора Сергія Танеева "Подвижной контрапункт", але відчув, що самотужки не може опанувати складного матеріалу. Тоді він поїхав до Танеева, і той порадив йому учитися у проф. Б. Яворського. Від 1909 року Леонтович щороку їздив до проф. Яворського, який оцінивши талант композитора, допомагав йому опанувати поліфонію. 1916 року Яворський переїхав до Києва, викладав у консерваторії. Леонтович постійно їздив до нього на консультацію.

Рання творчість Леонтовича мало відрізнялась від гармонізації пісень клясика української музики Миколи Лисенка. Але десь від 1909 року Леонтович вийшов на широке поле поліфонічної обробки. Талант його зростав, визрівав. Проф. Завітневич продемонстрував простеньку мелодію "Щедрика", з якої після старанного оброблення, після випробування кількох варіантів, композитор створив той шедевр, що співається тепер по всьому світі. Так само і з пісні "Діду мій, дударіку", де оплакувано старого чередника всього на чотирьох нотах, постала складна композиція. Зразком високої майстерності проф. За-

вітневич вважає пісню "Козака несуть" — український жалобний марш. Клясичним твором є Кант про Почаївську Божу Матір. Леонтович виявив досконалість у модуляціях. Часом починає пісню в мажорному тоні, а пізніше, щоб викликати інші переживання, переходить у паралельні мінорні тональності. Композитор написав кілька церковних творів. Коли почалось відродження української церкви, написав Літургію Йоана Златоустого. В 1919 році цю літургію виконав під диригуванням Леонтовича церковний хор в Миколаївському Мазеринському Соборі у Києві на Печерську.

Леонтовича убив пострілом з обрізу 22 січня 1921 року подорожній, якого батьки композитора впустили переночувати. Невідомо, хто був убивця: чи бандит, чи агент влади, чи обоє в одній особі. Очевидно, таємниця ніколи не буде відкрита.

Музична спадщина Леонтовича численно не дуже багата: коло 200 хорових обробок, кілька оригінальних композицій, незакінчена опера "На русальчин Великдень". Леонтовичеві обробки — це вершина мистецтва поліфонії. Його пісні співає вся Україна і українці поза Україною, вони в репертуарі і репрезентативних капелів, і самодіяльних та шкільних хорів.

Концерт із творів Леонтовича, що відбувся після доповіді, проілюстрував Леонтовичів стиль композиції, показав, як Леонтович відчував українську пісню і аранжував її.

Тріо "Зелена та ліщинонька" і дует "Ой, піду я в ліс по дрова" були проспівані без роялю, тим народній характер пісень був ще краще відтворений. Співали Ганна Шерей (меццо-сопрано), Олена Зам'ята (сопрано) і Ніна Галіон (сопрано). Було щось символічне у спільному виступі трьох артисток з різних поколінь: спадкоємність поезії і душі української пісні. Чудово співала корифей української пісні Ганна Шерей, яка, навчившись співати на Україні від народу і від мистців пісні, пронесла її через роки мандрів і поневірянь. Чорна сукня була даниною недавньому горю, але душа співачки була в музиці, в тексті і підтексті пісень, спів звучав сильно. Ніна Галіон теж принесла пісню з України, з молодих років була солісткою в хорах на Україні і на еміграції, знає і відчуває пісню, передаючи її альтом приємного тембру. Прекрасно і чисто звучав голос Олени Зам'ятої. Артистка виросла поза межами України, дитиною приїхала до Америки і з 14 років почала співати в хорі при церкві Св. Володимира в Нью-Йорку. Співачка не тільки опанувала музичну майстерність, не тільки відшліфовувала свої багаті природні дані, але навчилась відчувати і передавати українську пісню.

Ганна Шерей виконала сольо дві пісні "Женчикок-Бренчикок" і "Чорнушка-душка". Тут знову співпраця поколінь: на роялі акомпанувала молода піаністка Ірина Кіпа. Вона ж аранжувала акомпаньямент.

Кілька пісень виконав хор Катедрі Св. Володимира, Нью-Йорк, прекрасно проілюструвавши слова проф. Завітневича про те, що Леонтович був мистцем поліфонічного звучання. Наприклад, у пісні "Козака несуть" чути, як кожний голос по-своєму відчуває і передає трагічну подію. Цей жалобний марш складається з співзвучання кількох мелодій. Як солісти з хором виступали Олена Зам'ята і Юрій Федорів. Останній заспівував Кант Почаївській Божій Матері і пісню "Ой, у городі". Молодий співак, що має багатотембровий баритон, теж почав свій вишкіл у церковному хорі під керівництвом проф. Завітневича, а пізніше вчився в американських фахівців.

Концерт закінчився співом "Отче Наш". Як сказав проф. Завітневич у своїй доповіді, музику до цієї молитви композитор почав з ре-мажор, переходив до си-мінор і знову закінчив мажором.

Шана й дяка проф. Завітневичеві за його працю з співочою молоддю, за підготовку концерту і за його вступне слово, що прояснило, в чому велич Леонтовича.

Л. Дражевська

ПОХОДЖЕННЯ СЛОВА "ОНУК"

Добр. Ю. Перхорович у своїй статті "Українець чи українець?", надрукованій у ч. 261, за жовтень 1971 р. "Нових днів" не подав виразного пояснення форми "онук", уживаної в українській мові поряд із формами "унук", "внук". Я хочу дати свою етимологію цього слова. Слово "унук", з його різновидами, утворилося з двох самостійних слів. Першим його складником було слово "унэ", що тепер в адигейських мовах означає "дім", а в давнину, мабуть, означало й "сім'я", "рід". Згадаймо вислів "російські царі дому Романових". Другим його складником було слово "кьуэ", що тепер в адигейських мовах значить "син", а давніш, мабуть, означало "член роду", як про це свідчить сучасне адигейське слово "унэ́кьуэщ", яке значить "той, хто доводиться родичем"¹⁾. У цьому утворенні частина "унэ́кьуэ", що її по-українському можна прочитати, як "уне́ка", вже нагадує "унука", а — "щ" в адигейських мовах означає "вмістище", а давніш, мабуть, означало й "сукупність" (зокрема й роду) та свідчило про приналежність людини до роду. В українській мові це — "щ" збереглося як —"щ" у формах "синаш" та "синашко", бо це взаємозамінні звуки. Етимологічно ці —"щ" й —"ш" походять, либонь, від адигейського наростка найвищого ступня прикметників —"щэ" (див. у згаданім словнику на стор. 505), і обидва його різновиди збереглися в українській формі вищого ступня прикметників "сильніщій" — "сильніший" (а в російській мові це й досі найвищий ступінь прикметника — "лучший"). Про це може свідчити й те, що форма "синаш" має відтінок більшої ніжності, ніж форма "син": це ніби "рідніший син". Початковий звук "у" в слові "унэ" щі двозвук "уы" або "уэ", і з нього постали оті три варіанти

"унук", "онук", "внук": з першого на слов'янському ґрунті витворився звук повного творення "у", з другого — "о" (див. про це в отому словнику на стор. 493), а як редукований "э" через стадію "ъ" випав, півголосний "у" перетворився на "в" (пор. староруське написання "вънукъ"). Якже з "уэ" випав півголосний "у" (а не "э"), то тоді "э" перетворився на звук повного творення "е", як у німецькому "Enkel", або "а", як у литовському "anukas".

В. Чапленко

¹⁾ "Кабардинско-русский словарь", Москва, 1957 р.

ГІДНЕ І ЗАСЛУЖЕНЕ ВІДЗНАЧЕННЯ

Нещодавно заснований у Торонто КНИГО-КЛЮБ повідомив про своє вже друге з черги відзначення найкращого українського видання такими словами:

"Головний вибір КНИГО-КЛЮБУ за місяць лютий 1972 року припав на книжку Юрія ЛАВРІНЕНКА "ЗРУБ І ПАРОСТИ", видавництво "Сучасність", 1971."

Як уже відомо, КНИГО-КЛЮБ, заснований минулого року в Торонто, діє на засадах, подібних до американського Book of the Month, має в своєму складі 180 членів. У перший місяць практичної діяльності цього клубу його вибір припав на книжку Дені Дідро "Жак фаталіст і його пан" у перекладі Івана Кошелівця.

Короткий огляд книги Юрія Лавріненка "Зруб і парости" ми подали в "Н. Д." за грудень м.р., а розгорнуту рецензію (уже замовлену) на це небуденне видання вмістимо незабаром.

При цій нагоді щиросердечно поздоровляємо нашого ветерана-співробітника Юрія Андріяновича Лавріненка з високим відзначенням його нової книги і бажаємо дальших успіхів у його творчій праці, яку читачі нашого журналу високо цінили і цінять.

Редакція "Н. Д."

НАЙКОРОТШЕ ОПОВІДАННЯ

Великий успіх мають в Індії міні-книги, в яких друкуються різноманітні оповідання й вірші. Ось одне з таких оповідань вміщене у книзі "Пункт": "Два тигри, один мисливець. Один тигр, один мисливець. Один тигр".

УДАР КОНКУРЕНТОВІ

В усіх газетах міста Сан Павліо (Бразилія) з'явилося таке оголошення: "В універмазі "Ріо" я випадково залишив ящик з отруйними зміями. Хто знайде, прошу повернути за винагороду сеньйору Емілію Хула..." Кілька днів покупці не наважувалися переступити поріг універмагу. Власники його були на грані банкрутства. Згодом виявилось, що сеньйора Емілію найняли власники інших універмагів, аби у такий спосіб завдати чутливий удар конкурентам.

...До вияву імпульсивної завзятости підштовхнуло мене читання останніх чисел "Нових днів", а особливо січневого. Я відчув, що як Фенікс казковий з попелу, так і наші "Н. Дні" підіймаються з того похмурого часу, в якому вони опинилися були...

Отже, рішаю я—хмари осінні над "Н. Днями" остаточно відійшли в небуття. І повірте мені, що як ота криловська мавпа поводитися з окулярами, так я з тими числами "Н. Днів" виробляв: і папір промацував по кілька разів, і обкладинкою любувався та повертав її на всі боки, і на друкові, формі й коректі зупинявся. А щодо змісту їх — то екстраордінер!

А тут ще ви чарівного Гедзя спіймали з його дружніми шаржами. Та за його дебют той у "Н. Днях" я б йому квартиру горілки поставив! Тож з "Н. Днями" — окей, окей! Навіть і покійний Петро Кузьмич похвалив би вас за них.

Та тут я подумав: гріш ціна буде тим теплим словом, коли за ними не буде слідувати діло, як того повчав нас апостол Павло. Ось тут, пам'ятаючи традиції своїх батьків, зразу ж мотнувсь до храму Божого, щоб приступити до здійснення задуманого діла — подав просфору за здоров'я отих рабів Божих: Івана Ваця, Ольги Мурій, Дмитра К., Мар'яна Д., Івана П., Романа Р., Василя П. з Вірою, та авансом і за Данила Завертайла, бо певен, що він там у Чикаго, не минаючи ні одної української хати, завертає передплатників до "Нових днів"...

Із храму Божого я підтопомцем попрямував на пошту та й переказав вам 10 дол. — половину на авторський фонд, з яким цілком солідаризуюсь, а другу — на відновлення моєї передплати на цей рік. А далі й міркую: таж діло моє буде кучим, коли я не знайду й не долучу до нього передплатника на "Н. Дні". А де їх узяти? Як не потрапити в халепу (я вже мав її не раз!) з тією татарвою, що також зве себе політичною еміграцією!... Та й згадав я двох білих круків, яким давав не раз уже читати "Н. Дні". І що ви думаєте — погодилися стати передплатниками, і таким робом наше прислів'я, що Бог не без милости, а козак не без долі, — здійснилося. А тоді, радий і підбадьорений, я мерщій до своєї хати, щоб написати вам цього листа... Може, скажете — і цього ще мало? Але, мабуть, був би гріх вимагати більшого діла від людини, народженої в 19-му столітті... А втім — судіть самі. Я ж тим часом доземно вам вклоняюсь та бажав би, щоб на день Срібного Ювілею "Н. Днів" (а він уже не за горами) ви вийшли на ще ширший світ — "на тихі води, під ясні зорі" з прапором непереможного борця за розквіт культури нашої та мови рідної. Амінь.

16. 2. 72, Бельгія.

З чимось більшим ніж з пошаною до вас

Ів. ЛЕВКО (а родом з-під Донбасу)

Не журіться, дорогий ЗЕМЛЯЧЕ (я сам не з-під, а таки з самого Донбасу), — Ви вчинили більше, ніж ми могли від Вас вимагати, бо своїм словом і ділом таки добре помагаєте нам підноситись (вживаю термін донбасівського) **нагора**. Спасибі Вам, спасибі!

Д. КИСЛИЦЯ

**
*

Вельмишановні видавці "Нових днів"!

Оглядаючи груповий знімок складу дирекції спілки "Нозі Дні", хочемо вірити, що витримаєте. Радіємо разом з вами, що найбільші труднощі лишилися позаду вас. На майбутнє бажаємо вам міцних сил, витривалости та побільше гумору, щоб усякі напасти "приятелів" і недругів не приставали до "Нових Днів" та не псували вам доброго настрою. Служіть нам вірно!

З цим листом (далі мова про відновлення передплати, замозлення книжок тощо).

..Однак справа жіночої сторінки — пекуча справа, майте це на увазі!

З глибокою пошаною до вас

Галина КОВЕРНА з родиною,

п-в Ніагари

Справу жіночої сторінки будемо ворухити, але без доброї підтримки жінок-співробітниць нам годі щось утнути.

А щодо гумору, то з нашими успіхами — і його прибуватиме до нас (до журналу) більше. Останнім часом оті наші недруги чи "приятелі", біснующись, щораз більше пишуть нам таке, що дуже надається до кутка гумору — тож ми можемо їх потішити, друкуювши їхні письмена, а наших читачів посмішити.

Видавці "Н. Д."

**
*

До редакції "Нових Днів"

Шановні друзі!

Ви друкujete дуже цінні вказівки, як, наприклад, у відділі "Лікарські рослини", але, на жаль, практично використати цю інформацію неможливо без латинських назв тих рослин. Ото ж вашим читачам дуже цікаво знати назву лопуха — і латинською мовою (маю на увазі "Н. Д." ч. 264 за січень 1972 р.). Слід попросити авторів цього відділу надалі дотримуватись цієї термінології.

З пошаною і щирим привітом

Ольга СЕРГІЄВА

Нехай Ваш голос, дорога наша Читачко, та буде почутий — насамперед серед авторів статей про лікарські рослини ТАМ, а також і ТУТ, зокрема дуже хотіли б ми, щоб Вас і нас почув — який же компетентний і шанований автор із цієї ділянки! — професор Гаврило Гордієнко. Ми з приємністю й радістю привітаємо його співпрацю з нами. **РЕД.**

Вельмишановна Редакціє!

...Прошу вас роз'яснити мені — хоча б у відділі "Читачі пишуть" — як і коли татарський Крим став "самоцвітом України", як пише пані Оришка Книш у книжечці "Віч на віч з Україною"...

Г. ТРОХИМІВ

Як бачимо з Вашого листа, шановний п. Трохимів (особливо в тій його частині, якої не друкуємо), Вам ті роз'яснення не дуже й потрібні. Не можемо сказати, що й нам хочеться шукати доказів на твердження пані Книш — ми волиємо на цю тему поки-що нічого не писати. А якщо Вам кортить посперечатися із згаданою авторкою (нам ні!), то це Ваша справа — як і її ж.. Але робіть це приватно — так буде краще. Мудріше. **РЕД.**

**
*

Головному редакторові "Н. Д."

Вельмишановний Дмитре Варламовичу,

Поперше, якщо всі можуть хвалитися, що вони приєднують нових передплатників "Н. Д.", а потім поглядають на своє ім'я — проголошене — і, мабуть, думають: Бач, і мене пропечатали. Це тобі не в яйці пишуть, а Оверко!

Так пропечатайте й мене: посилаю річну передплату від пані... По-друге, у своєму зверненні (жовтень-листопад-грудень) Ви закликаєте: "До діла ж!" Це, очевидно, значить: як і Ольга Мурій та Іван Ваць. Цим двом людям — нехай Бог пошле доброго здоров'я! Ех, рада б душа в рай... та кишень порожня. Але заклик є заклик, він чимось викликаний. Не можеш більше, то хоч доляра вишли, бо цього японець не зробить за нас. Коли ж хтось скаже, що й доляра трудно, то такі люди забули вже, звідки вони сюди потрапили, або зони в Сірка очі позичили — і це від Бога й надовго...

Крім своєї передплати, висилаю 3.50 на пресфонд — у відповідь на заклик "До діла ж". Як від пенсіонера — і стільки не гріх. Нехай моє зернятко впаде на пригожий ґрунт!

З пошаною до Вас **Я. СОКІЛ**

П. С. — Як Ви хитро-мудро закругляєтесь (у листі до мене): "Привіт усім, хто з Вами і навколо Вас. та новим передплатникам серед них". Розумію Вас добре! І співчуваю. **Не для себе робиться.** Одне прикро, що сюди в'їхали — мільйони, а так мало людей серед них.

А ще — дві слови до правління видавничої спілки і особисто до п. В. Павлюка. ...Як звичайно у нас водиться, коли хтось тоне, то все віддає, аби врятували, коли ж витягли, то й мокрі постолі забирас... П. В. Майсюра з родиною "Нові дні" на берег витягли, тож не ставаймо й ми тим урятованим, що й постолі потяг! П. В. Майсюра повинен бути відзначений, щоб він міг відчути, що читачі "Н. Д." ставляться до його жертвенності з повагою й цінують його патріотичну відданість на користь нашої Батьківщині. П. В. Майсюра повинен бути в складі правління спілки! **Я. С.**

Дорогі трударі "Нових Днів"!

У відповідь на слова п. Доброго в січневому числі "Н. Д.", що в читачів "Н. Д." нема серця, долучаю своїх 5 долярів — до отого доляра, що "на щастя" — від п. Доброго. І нехай буде серце в кожного читача "Н. Д."

А ще 5 долярів — нехай будуть на пресфонд "Н. Д.": замість квітів на свіжу могилу кол. учителя української мови в м. Богодухові, що на Харківщині, — це на могилу Петра Івановича Шигимаги, який відійшов у вічність на чужині, в Західній Австралії, на 76 р. життя. ...Петро Іванович Шигимага був близьким приятелем (у студентські роки) Миколи Хвильового. Розповідав мені Петро Іванович, як вони дружили, хліб і сіль ділили пополам, спали на одному ліжку, разом думу думали про рідну Україну...

Щиро ваш **Микола ЩЕНКО**

м. Садбері, Онт.

Іван **ЕВЕНТУАЛЬНИЙ**

ПЛАЧ ЄРЕМІЇ

Рефлексія після прочитання статті в "Свободі"

Пише Чапленко, що він сирота.
Ніби йому укрутили хвоста,
Ніби під людський бойкот він попав,
Ніби не має письменницьких прав...

Друже професоре, вигадка це.
Є у Вас творче виразне лице.
Житиме вік, а чи й більш "Пиворіз",
Курка, що він її скинув униз.

Довго псуватимуть "Люди в тенетах"
Нерви приятелям нашим — Советам,
А "Чорноморці" (читай, не читай) —
Гідно звеличують рідний наш Край.

Про "Копетдаг" Ви також не журіться,
Хоч там і є романтична водиця.
Я за романтику навіть тоді,
Якщо там ціла цистерна води.

"Спрага безсмертя"? Ну, так, зрозуміло,
Прикро, коли ти лиш годин на мило,
І за тобою, під дахом небес,
Як говорили, не гавкне і пес.

Друже професоре, вгору хвоста!
Ви не самітник і не сирота.
Навіть і тут, де світ салом заплив,
Маєте Ви сотні три читачів.

Індія експортує хижих ос. Їх купують Мексика та країни Центральної Америки. Використовуються вони для боротьби з дуже небезпечними шкідниками червивцями, які випивають сік цитрусових. Оси діють швидше і ефективніше хімікатів.

У ВІЛЬНІ, ГОРОДІ ПРЕСЛАВНІМ . . .

Меморіяльна дошка на Вільнюському державному університеті увічне пам'ять великого Кобзаря

У колишній актовій залі Вільнюського університету тепер відділ стародруків Наукової університетської бібліотеки. На літературному стенді революціонерів-демократів поряд нелегально виданих у Лондоні чисел герценівського "Колокола" і "Полярной звезды", "Стихов" О. С. Пушкіна, "Конрада Валленрода" Адама Міцкевича як одна з найдорогоцінніших реліквій експонується перша книжка Тараса Шевченка — "Кобзар", виданий 1840 року в Петербурзі.

На третьому поверсі бібліотеки є каплиця в стилі барокко, збудована єзуїтами у XVII столітті. Тут викладав малювання й живопис відомий професор Йонас Рустемас (Ян Рустем). У цій залі при світлі кіптявих ліхтарів пообіді на розставлених півколом низьких лавах працювали студенти. Разом з ними приблизно два семестри 1830 року навчався і козачок графа Енгельгардта Тарас Шевченко. Сімдесятилітній, але ще жвавий і енергійний професор Й. Рустемас підходив до кожного і стиха вказував неточності в роботі, відкривав таємниці мистецтва. Очевидно, Тарас дуже уважно прислухався до слів Рустема — багато років потому в листі до Бр. Залеського він цитує настанови свого улюбленого професора.

На той час у Вільнюсі працював знаменитий портретист Йонас Баптістас Лампіс. Більшість місцевих дам відвідували його майстерню. Серед них була і красуня Софія Енгельгардт, яку завжди супроводжував козачок Тарас. Якимось він мав нагоду показати свій хист і вразив Лампіса винятковим талантом. Відтоді Шевченко мав дозвіл відвідувати майстерню художника.

Тихі, вузькі, покручені вулиці та провулки старого Вільнюса пам'ятають, як тут бродив замріяний молодий Шевченко. Зокоханий у просту дівчину-швачку і люблений нею, він марив щасливим життям у парі. Це перше кохання змусило його глибше задуматися над соціальною нерівністю. Чому все дозволено панам, поміщикам, а їхні кріпаки — справжні раби! Чому він не вільний, як його Дзюня (Ядвіга) Гусиківська? Чому він повинен слухати й виконувати всі забаганки примхливого поміщика, таїти найбагородніше почуття любови?

Особисті біди, бунтарські настрої студентів, з якими Тарас часто зустрічався в студії Рустема й за стінами університету напередодні повстання 1831 року, — усе це мало великий вплив на формування його світогляду. Завдяки дружбі з Дзюнею Шевченко вивчив польську мову і тоді ж познайомився з бунтівною поезією А. Міцкевича.

*) Статтю Вітаутаса Богушіса "У Вільні, городі преславнім..." ми взяли із київського журналу-тижневика "Україна" (квітень 1968 р.), присвяченому Литві.

Вільнюські враження запали в душу на все життя. В далекому Кос-Аралі, змучений салдатчиною, Шевченко пише вірш, де розповідає про трагічну любов студента-литовця і дівчини-жидівки, відтворює наслідки репресій царату — закриття Вільнюського університету 1832 року:

У Вільні, городі преславнім,

Оце случилось недавно...

В іншому вірші, написаному тоді ж — "Старенька сестро Аполлона!" ("Царі") — поет також показує події, пов'язані з Литвою, і трагічний кінець кохання руської княжни і литовського князя.

Коли з'явилася надія на волю, поетові наснилася перлина вільнюської готики — костела св. Анни і його кохана Дзюня. Він сподівався повернутися до Петербургу через Вільнюс, щоб відвідати ті місця, які так полюбив у молодості. Зустрітися з давніми друзями, з якими заприятелював у Литві і на Аралі. Заслання поєднало поета з багатьма литовцями, котрим випала така ж доля. З часом ці знайомства переросли в міцну і щирю дружбу. Його найближчими товаришами були З. Серакаускас (Сераковський) — уславлений вождь повстання у Литві та Білорусі 1863 року, художник і поет Бр. Залеський, поет С. Желіговський, А. Сова, письменник-журналіст Й. Станевич та багато інших. Про здоров'я Кобзаря, який повернувся до Петербургу після заслання, аж до смерти постійно піклувався вільнюський лікар П. Крунявічюс.

Переклади творів Кобзаря з'явилися литовською мовою уже в XIX столітті і кілька разів перевидавалися у різних збірниках та окремих книжках.

Творчість Т. Г. Шевченка мала безперечно великий вплив на литовських письменників, а отже й на виникнення визвольного національного руху. Тим-то й досі вона привертає пильну увагу наших дослідників.

У берзні цього року у Вільнюсі відбулася XVII наукова Шевченківська конференція, де поруч з науковцями Києва, Харкова, Запоріжжя, Оренбурга й Талліна виступили й доповідачі з Вільнюса.

Вітаутас БОГУШІС

З ФРЕАТОФІТАМИ ТРЕБА БОРОТИСЯ

Геологічна служба США повідомляє, що пустельні рослини — фреатофіти — неабиякі споживачі підґрунтових вод. Глибоко сягаючи своїм корінням у землю, вони здатні "випивати" цілі природні джерела.

Знищення цих рослин, наприклад, у пустельних районах Арізони дало можливість зберегти велику кількість підземної вологи.

ЗНАХІДКА У "ТОВСТІЙ МОГИЛІ"

Над долішнім Дніпром є 9 метрів заввишки могила, яка досі не була досліджена, бо її вважали за приналежну до доби бронзи. Стоїть вона недалеко від Орджонікідзенського гірничо-збагачувального комбінату, засипана технічними відходами, частково розрізана залізницею, і недалеко від спускних ям каналізації, на неї вже не звертали й уваги. Молодий археолог з покликання, добрий науковець і талановитий поет Борис Мозолевський інтуїтивно збагнув, як сам каже, що могила переховує речі великої ваги. З допомогою керівника комбінату Гр. Середи, який дав йому робітників, розкопав могилу.

Праці почались у березні 1971 р. Уже в горішніх верствах знайдено бронзові прикраси запряжки коней, що були принесені в жертву на могилі. На могилі 7 метрів, у великому бічному склепі лежали останки скітської цариці в повному виряді. Могила була пограбована ще в давні часи, і головна камера, де був похований цар, була спустошена, але бічна завалилась і залишилась цілою. Це, як інформує Б. Мозолевський, перша така знахідка за 60 років.

Поруч з кістяком цариці був кістяк дитини, похованої пізніше, багато вбраної з ознаками царської влади. Крім кістяків цариці та сина, знайдено в могилі ще кістяк 4 слуг та 6 коней. Могила походить з 4-го віку до Р. Хр.

З пограбованої могили царя залишився золотий нашійник вагою 1115 грамів — з дуже мистецьки зображеними моментами з часів скітів. На ній бачимо, напр., як хлопець доїть овечку, двоє скітів шиють сорочку з овечої шкіри тощо. Знайдено обкладений золотом бунчук, меч у золотих піхвах, багато золотих прикрас з улюбленим в скітів звіриним мотивом.

Цікаво описує Б. Мозолевський останній момент: "Коли моноліт з похованням цариці та її дитини з бічної гробниці вже був підготований до підйому, я запросив у підземелля всіх учасників експедиції. Шахтарі, не змовляючись, зняли каски. А коли І. К-тій жартом спробував зобразити плач, ...у Люди Г. потекли сльози. Б. Мозолевський дав похованій цариці ім'я Зоріна, що поскітському значить Золота.

Поховання завезено до Музею історичних коштовностей у Києві.

Б. Мозолевський, як талановитий поет, написав вірша з цієї нагоди, який і подаємо:

Не вб'ють уже ні докір ваш, ні відчай,
І навіть туга мовчки обміне.
Не я вбивав! Убив вас дикий звичай,
Який підтяв, до речі, і мене —
Не я ж обрав бо людству шлях війни,
Розмежувавши світ на "ми" й "вони".

Усе мине. Знання лиш перебуде.
А доля що? Вона сліпа, німа.
Смертями поколінь сплатили люди,
Щоб зрозуміть, що тут життя нема.

Всьому свій час, всьому жорстока міра
Спіраль життя до дивного проста.
У всякій вірі є своє зневір'я,
А із невіри віра вироста.
Окрилено, напружено, сталеве
Встає життя, мов істина сама.
Неначе два сталевом'язих леви,
Зійшлись у двобій світло і п'їтьма.

Хто ми? Куди? Що зродить наша нива?
Кінцевої не знаємо мети.
Наш день земний короткий, наче сніво, —
Чи ж смертному безсмертне осягти?
Але тому, що в муках і зневірі
Наш поступ хтось продовжить на землі —
Не вмерли ми! — лиш відлетіли в ирїй,
Неначе вересневі журавлі.

Хтось прийде в світ, збере і зрешетує,
Й посіє знов, і кровію полле,
Ви думаете, щастя він скуштує?
Він нашу муку до кінця доп'є!
З усіх болінь — святково й нешаблонно, —
З усіх смертей — немов найвищий суд —
Зійде колись одне єдине СЛОВО.
І цього досить. Бо у цьому суть.

Примітка: при похоронах скітських царів у могилу давали забитих — улюблену жінку та слуг — не невольників, а вільних скітів.

(За журналом "Україна", вересень 1971)

Вийшла з друку та поступила в продаж окремим книжковим виданням обговорювана й оспорювана вже в українській пресі публіцистична праця

ВАСИЛЯ І. ГРИШКА

ТРЕТЯ СИЛА, ТРЕТІЙ ШЛЯХ, ТРЕТЯ РЕВОЛЮЦІЯ

У книжці також, як вступні та заключні зауваги до дискусійної теми цієї праці, дві полемічні статті на цю ж тему:

Звідки й чому "Третя сила, третій шлях, третя революція"?

та

Хто й чому боїться "третьої сили, третього шляху, третьої революції"?

Книжку можна придбати в В-ві "Нові дні" та в В-ві "Українські вісті" та в його представництвах і в кольпортерів в усіх країнах за таку ціну: в Німеччині 5 нм, в США, Канаді й Австралії 1.50 дол., в Англії 0:12:00, в інших країнах — рівновартість 1.50 амер. доларів.

Дороге українське громадянство!

Ласкаво просимо всіх на традиційний

Полтавський вечір

з концертною програмою

який відбудеться

у суботу, 13-го травня 1972 р., о годині 7-ій вечора в

CONTINENTAL BALLROOM

2487 LAKESHORE BLVD. WEST — TORONTO (MIMICO)

На вечорі гратиме оркестра АНДРІЯ КОННА.

Буде багатий і смачний буфет з українськими традиційними стравами.

Обслуговуватимуть дівчата в народніх строях.

Всіх сердечно вітатимемо.

КОМІТЕТ ПОЛТАВСЬКОГО ВЕЧОРА

ПІШКИ ХОДИТИ — ДОВГО ЖИТИ

Недарма в народі народилося таке прислів'я. Дослідами встановлено, що пішохідні прогулянки заспокоюють нервову систему, тренують серцевий м'яз, розвивають легені, поліпшують обмін речовин.

Під впливом ритмічної спокійної ходьби розширюються найменші кровоносні судини, що пронизують м'язи, розширюється їхня місткість.

Особливо корисні прогулянки людям, що мають зайву вагу. При ходьбі на 3 км із швидкістю 50 м на хвилину обмін речовин зростає у півтора раза, а при швидкості 100 м на хвилину — більше, ніж у п'ятеро. Люди, що вправляють спортивну ходьбу, при проходженні дистанції 50 км втрачають у вазі до п'яти кілограмів.

У день рекомендується робити 10-15 тисяч кроків. Їх відрахунок легко вести, придбавши крокомір.

Для розвитку витривалості свій маршрут в уяві розмітьте на ділянки довжиною метрів по 200. Їх треба проходити з різною швидкістю: 200 м швидко, потім 200 м — повільно і знову швидко. Пам'ятайте, під час ходьби не можна затримувати дихання. Ритм — перш за все!

Людина робить протягом дня 20 тисяч кроків. За рік ця цифра досягне 7 млн., а за 70 років — майже 500 млн. Цей шлях — приблизно 384 тис. км — рівний відстані від Землі до Місяця. 384 тис. км — це понад 9 земних екваторів. Одне слово, людина за 70 років свого життя могла б 9 разів обійти земну кулю.

ЛЕБЕДИ - ШИПУНИ

В минулому ці птахи водилися по всій території України. Нині ж їх можна зустріти хіба що в Криму. Тут, зокрема в Каркінітській затоці, де вдалося довести донної рослинності та дрібної риби, яку споживають лебеді, вони зупиняються на перепочинок під час перелетів, а інколи й зазимовують. Останнім часом їх можна побачити в Перекопській затоці, а також в Одеській області поблизу дельти Дунаю.

Найбільші серед гусиних, шипуни важать 8—13 кілограмів. Від інших лебедів їх легко відрізнити за особливо вигнутою шиєю, похило звішеним до води дзьобом, вугластою спиною і шишкою на лобі. Під час лету вони дуже скриплять крилами, а голі роздратувати — шиплять, за що й прозвані шипунами.

Живуть лебеді-шипуні парами. Їхні сім'ї тримаються одна від одної на великій відстані. Місця для життя — лимани, озера, болота — обирають переважно глухі, безлюдні. Це й не випадково, бо з давніх-давен полювання на лебедів було дуже масовим.

Тепер лебеді-шипуні промислового значення не мають. Їх розводять в основному з декоративною метою — для ставків, міських парків, санаторіїв і т. д. Більшість учених-орнітологів сходяться нині на тому, щоб полювання на лебедів-шипунів заборонити, а також практикувати розведення їх у домашніх умовах.

ШКІЛЬНІ ПІДРУЧНИКИ

для всіх українських шкіл на еміграції:

1. Л. Деполович

БУКВАР

Десяте видання

Ціна: у Канаді і США — 1.50 дол.
в Англії — 55 шіл., в Австралії — 1.50 дол.

2. Петро Волиняк

КИЇВ

Читанка для 3-ої класи

Четверте видання

Ціна: у Канаді і США — 1.50 дол.
в Англії — 55 шіл., в Австралії — 1.40 дол.

3. Петро Волиняк

ЛАНИ

Читанка для 4-ої класи

Четверте видання

Ціна: у Канаді і США — 1.50 дол.
в Англії — 55 шіл., в Австралії — 1.40 дол.

4. Петро Волиняк

ДНІПРО

Видання друге

Підручник з історії української літератури
і хрестоматіяЄдиний на еміграції підручник такого типу
Книжка ілюстрованаЦіна: у Канаді і США — 2.00 дол.
в Англії — 75 шіл., в Австралії — 1.80 дол.

5. Петро Волиняк

ЗАПОРІЖЖЯ

Читанка для 5-ої класи

У цій книжці багато історичних оповідань

Ціна: у Канаді і США — 1.80 дол.
в Англії — 75 шіл., в Австралії — 1.60 дол.

6. Петро Волиняк

ФІЗИЧНА ГЕОГРАФІЯ УКРАЇНИ

Друге видання

У книжці багато ілюстрацій, карт тощо

Ціна: у Канаді і США — 2.00 дол.
в Англії — 75 шіл., в Австралії — 1.80 дол.

7. Дмитро Кислиця

ГРАМАТИКА УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ, Ч. 1

Фонетика й морфологія

Шосте видання

Ціна: у Канаді, США і Австралії — 2.75 дол.,
в Англії — 100 шіл.Замовляти в "Нових днях". Школам і книгар-
ням та церковним громадам — знижка.

Кокотайло Юрій — видатний український педагог і лінгвіст, автор румунсько-українського й українсько-румунського словників, працівник румунського міністерства освіти — помер 5-го листопада 1971 р. в Букарешті, проживши 70 років.

Чеботарів Микола — кол. член Центральної Ради, полк. Армії УНР, один з керівників української контррозвідки і начальник охорони Головного Отамана Симона Петлюри — помер 4 лютого 1972 р. у Новому Ульмі, проживши 86 років.

Рев'юк Омелян — видатний український діяч в Америці, кол. головний редактор щоденника "Свобода" та автор багатьох популярних брошур — помер 21 лютого 1972 р. у Нью-Йорку на 86-му році життя.

Пуцило Петро — відомий громадський діяч, член керівних органів Українського Народного Союзу, УККА та інших організацій — помер наглою смертю 23 лютого 1972 р. в Нью-Йорку на 58-му році життя.

Євфименко Михайло — вчений-біолог, кол. професор Харківського університету — помер 22 лютого 1972 р. в Філадельфії на 70-му році життя.

Петренко Методій П. — інженер, кол. учасник Капелі Ол. Кошиця — помер 26 лютого 1972 р. у Флориді на 82-му році життя. Похоронений на українському православному цвинтарі в Бавнд Бруку, Н. Дж.

Ващук Олександр — кол. сотник УГА, викладач вищих шкіл, політичний в'язень більшовицьких і німецьких тюрем — помер 27 лютого ц.р. в Нью-Йорку на 87-му році життя. Похоронений на українському православному цвинтарі в Бавнд Бруку.

Гвоздецька Ганна Романівна — відома в Києві й на еміграції громадянка, дружина проф. Василя Гвоздецького — померла 24 лютого 1972 року у Солт Лейк Сіті, Юта. Похоронена на українському православному цвинтарі в Бавнд Бруку, Н. Дж.

Тіссеран Євген — кардинал, довголітній керівник Конгрегації Східних Церков у Ватикані — помер 21 лютого ц.р. в Альбано, Італія, на 87-му році життя. Його лист з хибною інтерпретацією історії України викликав великий шум у 1970 р. життя.

Длябога Михайло — педагог, кол. старшина 1-ї дивізії УНА — помер після довгої недуги 1-го січня 1972 р. в Лондоні на 66-му році життя.

Гец Лев — видатний український маляр і мистецтвознавець, кол. старшина УСС, довголітній професор Краківської академії мистецтв — помер 16 грудня 1971 р. в Кракові на 75-му році життя.

НА РОЗБУДОВУ ЖУРНАЛУ ЖЕРТВУВАЛИ:

Г. Костюк, Рутерфорд, США	\$25.00
Д. Сіак, Франція	20.00
А. Маяровський, Едмонтон, Канада	12.00
І. Даниленко, Сомердейл, США	12.00
О. Шпаківська, Бруклін, США	10.00
А. Орел, Норт Берген, США	10.00
П. Маценко, США	10.00
А. Купченко, Едмонтон, Канада	8.50
І. Манченко, Порт Джервіс, США	7.00
П. Остапович, Фрутланд, Канада	5.00
В. Максимук, Брантфорд, Канада	3.50
В. Губар, Четгам, Канада	3.50
А. Ведмідь, Гамільтон, Канада	3.50
Т. Петренко, Чикаго, США	3.50
А. Кулягін, Камарілло, США	3.50
Д-р Ю. Мовчан, Македонія, США	3.50
З. Лазаренко, Гросс Пойнт Вудс, США	3.50
о. В. Слюзар, Монреал, Канада	3.50
М. Сімачовська, Ошава, Канада	3.50
А. Полець, Міннеаполіс, США	3.18
Д. Корнійчук, Судбури, Канада	2.50
Я. Трегубчук, Арлінгтон Гайтс, США	2.00
В. Казанівський, Вінніпег, Канада	2.00
В. Парафенко, Вестон, Канада	2.00
С. Токар, Наягра, Канада	1.75
Г. Вовкодав, Торонто, Канада	1.50
А. Слободян, Торонто, Канада	1.00
Ю. Головата, Торонто, Канада	1.00
А. Перець, Брамpton, Канада	1.00
М. Козак, Гамільтон, Канада	1.00
П. Копачівський, Гамільтон, Канада	0.50

Нових передплатників приєднали:

І. Ваць, США	9
І. Левко, Бельгія	3
П. Чередник, Канада	1
Р. Рахманний, Канада	1

Дякуємо всім за допомогу.

Адміністрація і Редакція "Нових днів"

НАЙКРАЩИЙ ПОДАРУНОК — КНИЖКА ОЛЬГИ КОСАЧ-КРИВИНЮК "ЛЕСЯ УКРАЇНКА. ХРОНОЛОГІЯ ЖИТТЯ І ТВОРЧОСТІ"

Видання Української Вільної Академії Наук
у США, 927 сторінок, 33 ілюстрації.

Книжка великого формату у гарній оправі
роботи Петра Холодного. — Ціна 20 дол.

Купуйте в українських книгарнях
або замовляйте в Академії:

Ukrainian Academy
206 West 100 St., New York, N.Y. 10023, USA

Кожен українець у вільному світі мусить знати з першоджерел основні політичні документи боротьби за свободу людини й народів у Советському Союзі, в межах якого відбувається нині й боротьба українського народу. Перший випуск головніших документів вийшов з друку в видавництві "Українські вісті" у формі книги під загальною назвою

ПРОГРАМОВІ ДОКУМЕНТИ ДЕМОКРАТИЧНОГО РУХУ В РАДЯНСЬКОМУ СОЮЗІ

У книжці подано вперше українською мовою повні автентичні тексти наступних документів:

1. Акад. А. Сахаров: Міркування про прогрес, мирне співіснування та інтелектуальну свободу.
2. Програма Демократичного руху Радянського Союзу, складена демократами Росії, України та Прибалтики.
3. Програма демократизації Радянського Союзу, викладена у формі листа до керівників Радянського Союзу від радянських науковців — акад. А. Сахарова, В. Турчина та Р. Медведєва.
4. Загальна Деклярація Прав Людини (документ Об'єднаних Націй, що поширюється нелегально в Радянському Союзі).

Книжка, що має 142 сторінки на доброму папері, коштує: в Німеччині — 5 нм, в США, Канаді й Австралії — 1.50 дол., в Англії — 0.12:00; в інших країнах — рівновартість 5 нм.

Придбати книжку можна у В-ві "УВ", в його представників та кольпортерів та в В-ві "НД".

ПЕРША УКРАЇНЬКА ОПАЛОВА ФІРМА

FUTURE FUEL OIL LTD.

and

SERVICE STATION

24-годинна, солідна і шкора обслуґа
чищення і направа "форнесів" безплатно.

945 Bloor Street W. — Toronto, Ontario

Office: 536-3551 — Nights: 762-9494

РОЗШУК

Моя мати Віра Юліяновна Савкевич вчителювала в селі Порскалівка біля Шішаків, залізнична станція Ярезьки на Полтавщині. Маю відомості, що під час відступу німців виїхала кудись невідомо. Коли хто знає що про її долю, то прошу написати на адресу:

Mr. Dmytro Sawkewycz

P. O. Box 128 Grimsby, Ontario, Canada

Second Class Mail Registration
Number 1668

If not delivered please return to:
NOWIDNI
28 Northcliffe Blvd.
TORONTO 4, ONT., CANADA

"УКРАЇНСЬКА КНИГА"

проголошує

ВЕЛИКИЙ ВИПРОДАЖ КНИЖОК І ГРАМОФОННИХ ПЛАСТИНОК

Бронте Ш. ДЖЕН ЕЙР. Вершини світового письменства, переклад з англійського, П. Соколовський. "Дніпро", Київ 1971, стор. 461	\$1.60
Вітез Г. КАЗКИ ПРО ХЛОПЧИКА БОДА. Переклад з сербсько-хорватської, Ю. Чикирисов. В-во "Веселка", Київ 1971, стор. 35	0.75
Іваненко О.: ВЕЛИКІ ОЧІ. Казки. "Веселка", Київ 1971, стор. 264	1.30
Іванова Р. П. МИХАЙЛО ДРАГОМАНОВ у суспільно-політичному русі Росії та України (II половини XIX ст.). Вид. Київ. ун-ту, 1971, ст. 234.	1.75
ЛІБЗЕ БІЛЗЕ (Німецькі народні дитячі пісеньки). Малювала Н. Макарова. "Веселка", Київ 1971, стор. 31	0.55
КНИГА ДЛЯ ЧИТАННЯ в дитячому садку. Упорядники: Житкова Т. І., Лоза Г. Ф. "Рад. школа", Київ 1971, стор. 204	1.60
Копиленко О. ОПОВІДАННЯ. "Веселка", Київ 1971, стор. 403	1.75
Кузякіна Наталя. "П'ЄСИ МИКОЛИ КУЛША" (літ. і сценічна історія). "Рад. письменник", Київ 1970, стор. 453	2.60
ЛІТЕРАТУРА І СУЧАСНІСТЬ — Літературно-критичні статті. Вип. 4. "Рад. письменник", Київ 1971, стор. 253	1.40
ЛІТОПИС САМОВИДЦЯ (Джерела з історії України). Н. Думка. Київ 1971, стор. 206	1.85
Лобановський Б. Б. "НА СКЕЛЯХ ТА В ГЛИБИНІ ПЕЧЕР". (Бесіди про походження мистецтва і пам'ятки кам'яного віку). "Рад. школа", Київ 1971, стор. 143	1.40
"ОХ" — Казка про ледачого хлопця. Малював Ю. Северин. "Веселка", Київ 1971	0.30
ПРО ЖАР ПТИЦЮ ТА ВОВКА (Укр. нар. казка). Малювала Ольга Сенченко. "Веселка", Київ 1971	0.90
Ролан Ромен. "КОЛА БРЮНЬЙОН" — Вершини світового письменства. Переклад з французької мови, Сидір Сакидон. "Дніпро", Київ 1971, стор. 199	1.40
Сингаївський М. БОСОНОГИЙ ДОЩ. (Оповідки). "Веселка", Київ 1971, стор. 46	0.50
Тельнюк Станіслав. ГРАЄ СИНЄ МОРЕ (повість з 17 сторіччя), "Веселка", Київ 1971, стор. 296	1.50
Тулуб Зінаїда. В СТЕПУ БЕЗКРАЇМ ЗА УРАЛОМ (Про Т. Г. Шевченка перебування на засланні за Уралом в степах). Роман. "Дніпро", Київ, 1970, стор. 507	1.95
Хорунжий Ю. ДАВНІ МЕЛОДІЇ (Історичні оповідання). "Веселка", Київ 1971, стор. 71	0.50

УВАГА: До замовлень на \$1.00, просимо прислати 20 центів на поштову оплату.

Замовлення з грошми присилайте на адресу:

UKRAINSKA KNYHA

1162 Dundas Street West
Toronto 3, Ontario, Canada
Tel.: 532-8928